Expert-Grup
Centru Analitic Independent

Revista Economică Regională:

Regiunea transnistreană

Autori:
Adrian Lupușor
Iurie Morcotîlo

Ediția II
Decembrie, 2014

Notă de limitare a responsabilității

Acest document este publicat de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP cu suportul financiar oferit de Ambasada Olandei de la București. Opiniile din acest document aparțin autorilor și nu reflectă opinia donatorilor.

Notă suplimentară

Autorii publicației percep regiunea transnistreană drept parte componentă a Republicii Moldova, iar analizele și recomandările sunt direcționate autorităților de facto a regiunii cu scopul de a îmbunătăți viața cetățenilor și performanța economiei. Aceasta nu implică, însă, recunoașterea de jure a autorităților din regiune.

Cuprins

Mesajele-cheie ale acestei ediții 5
Sumar executiv 8
Capitolul 1. Economia politică transnistreană 11
Industria – creștere robustă însă temporară 11
Investițiile – evoluție sinuoasă pe fondul așteptărilor negative 12
Agricultura – producere suficientă, cerere insuficientă 13
Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu 14
Recomandări de politici 15
Capitolul 2. Cererea internă 17
Analiza situației și a principalelor tendințe 17
Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu 19
Recomandări de politici 19
Capitolul 3. Finanțele publice 21
Analiza principalelor tendinţe 21
Provocări şi prognoze pe termen scurt şi mediu 22
Concluzii şi recomandări de politici 23
Capitolul 4. Piața muncii 24
Analiza principalelor tendinţe 24
Provocări şi prognoze pe termen scurt şi mediu 25
Concluzii și recomandări de politici 25
Capitolul 5. Prețuri și politica monetară 27
Balansând între inflație și deflație 27
Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu 29
Recomandări de politici 29
Capitolul 6. Sistemul bancar 30
Analiza principalelor tendințe 30
Provocări și prognoze pe termen scurt și mediu 33
Recomandări de politici 33
Capitolul 7. Sectorul extern 35
Analiza principalelor tendințe 35
Prognoze și provocări pe termen scurt și mediu 37
Recomandări de politici 38
Despre EXPERT-GRUP 40

Lista de figuri:

Figura 1. Volumul producției industriale, creștere f-a-p, % 11
Figura 2. Ramurile industriale care au crescut și au scăzut în ian-sept:14, f-a-p 12
Figura 3. Volumul investițiilor în capital fix, f-a-p, %..... 13
Figura 4. Distribuția răspunsurilor despre așteptările directorilor de întreprinderi din regiune până la finele anului 2014, %..... 13
Figura 5. Volumul producției industriale, tendințe istorice și prognoza pentru 2014 și 2015, milioane ruble 14
Figura 6. Volumul investițiilor în capital fix, tendințe istorice și prognoza pentru 2014 și 2015, milioane ruble..... 15
Figura 7. Principalele bariere pentru activitatea întreprinderilor din regiunea transnistreană, comparație dintre prima jumătate a anului 2014 și 2013, % 16
Figura 8. Numărul de angajați față de care au existat rețineri salariale..... 17
Figura 9. Volumul mărfurilor și serviciilor procurate de către populație, creștere f-a-p, %..... 18
Figura 10. Banii în circulație în „ruble transnistrene” și masa monetară în valută străină, creștere f-a-p, % 18
Figura 11. Structura veniturilor BCR (mln USD)..... 21
Figura 12. Evoluţia ratei şomajului şi a locurilor vacante (%), medii mobile (n=4). 24
Figura 13. Evoluţia numărului de angajaţi şi demişi (axa din stânga), şi a ponderii persoanelor reduse la iniţiativa companiilor din total demişi (axa din dreapta). Medii mobile (n=4). 25
Figura 14. Indicele prețurilor de consum și inflația de bază, creștere f-a-p, % 27
Figura 15. Volumul banilor în circulație, creștere f-a-p și normele rezervelor obligatorii pentru depozitele persoanelor juridice în valută străină și „ruble transnistrene”, % 28
Figura 16. Vânzările și procurările de valută străină, milioane dolari SUA 28
Figura 17. Volumul creditelor noi acordate companiilor și populației (milioane „ruble” transnistrene) și rata de creștete f-a-p a creditelor noi (%) 31
Figura 18. Dinamica creșterii volumului de depozite ale persoanelor fizice și juridice (milioane „ruble” transnistrene) și rata de creștere a depozitelor f-a-p (%)..... 31
Figura 19. Dinamica volumului de creditare și a volumului de credite cu restanțe (milioane „ruble” transnistrene) și a ponderii creditelor cu restanțe din total credite (%) 32
Figura 20. Factorii care împiedică accesibilitatea creditelor bancare pentru companiile din regiunea transnistreană, sondaj petrecut în prima jumătate a anului curent 33
Figura 21. Dinamica principalilor grupe de produse exportate în Ian-Oct:14, f-a-p, %..... 36
Figura 22. Structura exporturilor din regiunea transnistreană în 2014..... 36
Figura 23. Structura exporturilor din regiunea transnistreană în 2013..... 36
Figura 24. Dinamica principalilor grupe de produse importate în Ian-Oct:14, f-a-p, %..... 37
Figura 25. Structura importurilor în regiunea transnistreană în 2014..... 37
Figura 26. Structura importurilor în regiunea transnistreană în 2013..... 37

Mesajele-cheie ale acestei ediții

- ***Anul economic 2014 a fost marcat de suprapunerea unor șocuri pozitive și negative pentru regiunea transnistreană, care au determinat stagnarea economiei în această perioadă.*** În primul rând, creșterea economică a fost compromisă de criza din Ucraina, acompaniată cu înăsprirea controlului de către Ucraina la frontiera cu Republica Moldova (care cuprinde perimetrul transnistrean), și în paralel cu problemele economice ale principalilor parteneri comerciali ai companiilor din regiune (UE, Ucraina și Federația Rusă). Deprecierea rublei rusești a erodat mult puterea de cumpărare a familiilor migranților, fapt agravat de menținerea artificială a cursului de schimb dintre „rubla transnistreană" și dolarul SUA. Ca și efect de runda a doua, acești factori au dus la creșterea restanțelor de plată în sectorul bugetar subminând consumul, precum și au alimentat pesimismul populației și agenților economici. Pe de altă parte, factorii respectivi au fost atenuați de reluarea activității Uzinei Metalurgice Moldovenești – cel mai important angajator, investitor și plătitor de taxe din regiune. Aceasta a impulsionat esențial întreaga activitate industrială, în special grație creșterii rapide a industriei metalurgice și a celei de producere a energiei electrice. Totodată, condițiile climaterice favorabile au contribuit pozitiv asupra producției agricole și ocupării în acest sector. Per ansamblu, factorii pozitivi și negativi s-au completat reciproc, iar economia regiunii practic a stagnat în 2014.

- ***Anul 2015 urmează a fi mult mai dificil comparativ cu cel precedent, fiind anticipată o recesiune economică de circa 3%-5%.*** Cauza este că factorii care au atenuat șocurile negative și au permis menținerea economiei transnistrene pe linia de plutire în 2014 urmează să se disipeze în 2015. În același timp, o serie de riscuri persistă. Astfel, dificultățile economice din Ucraina și Federația Rusă, în paralel cu recuperarea lentă a economiei UE urmează să submineze cererea externă și eforturile autorităților de a se reorienta de la piața occidentală la cea estică. Împreună cu deprecierea rublei rusești, aceasta urmează să afecteze și bunăstarea familiilor migranților. Totodată, politica bugetară mult mai austeră anticipată pentru anul 2015, în paralel cu posibilele majorări ale tarifelor la serviciile comunale și rețineri salariale din sectorul bugetar urmează să influențeze negativ și cererea internă. Pe fondul reducerii anticipate a consumului și exporturilor, nici investițiile nu prezintă perspective favorabile. Sondajele din regiune atestă creșterea nivelului de pesimism în rândurile managerilor principalilor întreprinderi industriale, fapt cauzat de criza economică și de securitate din Ucraina, precum și de înrăutățirea condițiile economice interne. În plus, recesiunea anticipată în Federația Rusă pentru anul 2015 urmează să limiteze și apetitul pentru investiții din partea băncilor și altor companii cu investiții rusești din regiune. O constrângere suplimentară ține și de probabilitatea înaltă a unor condiții climaterice mai puțin favorabile comparativ cu anii 2013 și 2014, când au fost înregistrate creșteri importante a producției agricole în regiune.

- ***Dificultățile economice au afectat și piața muncii: rata de ocupare a scăzut, iar numărul de concedieri și rata șomajului a crescut.*** Acest fenomen s-a manifestat în special în sectorul privat, afectat de cererea internă și externă limitată, creșterea presiunii fiscale și creșterea nivelului de incertitudine. Totodată, aceasta reflectă și tendina companiilor private de a optimiza cheltuielile pentru a supraviețui în condițiile economice dificile. Astfel, piața muncii a fost principala filieră prin care înrăutățirea situației economice s-a transpus asupra înrăutățirii situației sociale.

- ***Deprecierea rapidă pe parcursul anului 2014 a rublei rusești față de principalele valute de referință, implică o serie de provocări iminente pentru economia regiunii***

transnistrene. Acestea derivă din dependența economică, financiară și energetică a regiunii de Federația Rusă. Expunerea respectivă este agravată de politica fixării cursului de schimb al „rublei transnistrene" la nivelul de 11,1 „ruble" per dolar SUA. Aceasta a sărăcit în mod automat migranții și familiile acestora care converteau veniturile în Federația Rusă în dolari și făceau transferuri în regiunea transnistreană. Fixarea artificială a cursului de schimb urmează să afecteze și în continuare consumul din regiune (circa 30% din economia regiunii se bazează pe remitențe) și să submineze capacitatea economiei de a se adapta la schimbarea mediului economic extern.

- ***Autoritățile din regiune au reacționat total neadecvat la înăsprirea condițiilor economice.*** În particular, în loc de a susține sectorul privat, care este principala sursă de venituri la buget, investiții și locuri de muncă, autoritățile au înăsprit povara și controalele fiscale asupra companiilor, fapt atestat de managerii unor întreprinderi. În loc de a motiva băncile comerciale din regiune să majoreze creditarea sectorului real, autoritatea monetară din regiune a înăsprit pe parcursul anului 2014 politica monetară, care a scumpit și mai mult resursele creditare ale băncilor. În loc de a orienta economia spre o piață de desfacere vastă și prosperă, autoritățile au întreprins acțiuni în vederea reorientării exporturilor spre Federația Rusă, economia căreia urmează să intre în recesiune în 2015 și moneda națională a căreia se depreciază continuu. În loc să elimine barierele tarifare pentru comerț și să integreze companiile din regiune în piețele externe – un deziderat crucial pentru o economie atât de mică și atât de deschisă – autoritățile din regiune denunță în continuare Acordul de Asociere cu UE. Astfel, politicile economice, fiscale, monetare și comerciale aplicate la moment în regiune, condamnă economia transnistreană la recesiune, autoizolare și, respectiv, la o dependență și mai acută de suportul financiar și energetic al Federației Ruse.

- ***Constrângerea fundamentală care afectează dezvoltarea pe termen lung a regiunii este divergența dintre interesele economice și cele (geo)politice.*** Problema respectivă a devenit extrem de actuală în contextul semnării Acordului de Asociere cu UE. Autoritățile din regiune, urmând un vector diametral opus (apropierea de Federația Rusă) se opun vehement implementării prevederilor Acordului respectiv, în pofida faptului că acesta implică liberalizarea comerțului cu cea mai importantă piață de desfacere pentru companiile din regiune. Astfel, în timp ce circa 60% din exporturile din regiunea transnistreană sunt direcționate spre UE, autoritățile din regiune, pentru a diminua expunerea față de piața comunitară, întreprind acțiuni în vederea reorientării exporturilor pe piața CSI și, în particular, spre cea a Federației Ruse. Pe lângă faptul că piața CSI este de peste 6 ori mai mică față de cea a UE și este foarte diferită după structură și specific de cea comunitară, aceasta se răcește și prezintă perspective sumbre, în special din cauza condițiilor economice dificile din Federația Rusă și Ucraina. În particular, economiile Federației Ruse și a Ucrainei urmează să se reducă în 2015, fapt ce împreună cu deprecierea monedelor naționale ale acestora, subminează oportunitățile de export pe aceste piețe. Astfel, pe lângă faptul că piața CSI nu poate substitui piața UE din cauza dimensiunilor mai mici și specificului diferit al cererii, potențialul acesteia se află în continuă scădere. Astfel, divergența dintre interesele economice ale firmelor și cele (geo)politice ale autorităților din regiune riscă pierderea celei mai importante piețe de desfacere fără de care economia transnistreană nu va putea supraviețui.

- ***Implementarea prevederilor Acordului de Asociere cu UE, contrar opiniei pe larg răspândite în societatea de pe ambele maluri ale Nistrului, nu neapărat este în contradicție cu prioritățile (geo)politice ale autorităților din regiunea transnistreană.*** În primul rând, Acordul de Asociere care presupune crearea Zonei de Liber Schimb

Aprofundat și Cuprinzător cu UE sunt compatibile cu Acordul de Liber Schimb cu țărie CSI (inclusiv Federația Rusă). În al doilea rând, implementarea prevederilor Acordului corelează și cu tendințele Federației Ruse de a adopta standarde recunoscute pe plan internațional. Astfel, Acordul de Asociere poate fi implementat, cel puțin parțial, de către autoritățile regiunii, fără distanțarea economică și politică de Federația Rusă. Mai curând, acestea trebuie să fie privit drept o sursă de oportunități suplimentare pentru creșterea și diversificarea exporturilor, care sunt cruciale pentru dezvoltarea economică a regiunii. În acest sens, autoritățile de pe ambele maluri ale Nistrului trebuie să coopereze mai intens pe marginea dimensiunilor tehnice ce țin de armonizarea sistemelor statistice, fiscale, de infrastructură a calității, reglementării financiar-bancare etc.

- ***Anul 2015 urmează a fi unul deosebit de dificil pentru regiune din cauza înrăutățirii situației economice și sociale, precum și necesității de a lua decizii de politică economică foarte contradictorii.*** Bugetul pentru anul 2015 este aprobat cu un deficit de circa 11% din Produl Intern Brut din regiune (nivelul maxim adminisibil este de circa 3%), finanțarea căruia este acoperită în mod direct și indirect în baza suportului financiar din partea Federației Ruse. Totuși, constrângerile bugetare în Federația Rusă cresc, la fel ca și necesitățile de finanțare a regiunii transnistrene. Totodată, creșterea restanțelor salariale în sectorul bugetar ar trebui să fie un semnal de alarmă foarte clar despre faptul că Federația Rusă nu poate acoperi absolut toate cheltuielile din regiune. Prin urmare, autoritățile din regiune vor fi nevoite să disponibilizele surse suplimentare interne pentru a complementa necesarul de finanțare. În acest sens, principalele ținte ar putea fi reducerea investițiilor planificate, optimizarea sectorului bugetar supradimensionat (peste 40% din populația ocupată) și majorarea tarifelor la serviciile comunale, care sunt de circa 10 ori mai mici comparativ cu cele din dreapta Nistrului. Reformele respective sunt extrem de nepopulare și implică anumite costuri politice și sociale. Totuși, și mai mari sunt costurile amânării acestora, care ar putea aduce regiunea la stare de faliment, în pofida suporului financiar generos din partea Federației Ruse.

Sumar executiv

Oferta internă

Deși nu au fost publicate date privind evoluția Produsului Intern Brut al regiunii transnistrene pentru perioada analizată, anticipăm o stagnare a activității economice pentru 2014-2015. Pe parcursul anului 2014 sectorul industrial din regiunea transnistreană a fost impulsionat 2 factori majori: (i) creșterea compensatorie în sectorul metalurgic și cel energetic, drept rezultat al relansării activității Uzinei Metalurgice Moldovenești; (ii) suportul financiar direct și indirect acordat de către Federația Rusă pentru construcția obiectelor de infrastructură socială, care a impulsionat sectorul materialelor de construcții (în particular, producția de beton și ciment). Cu excepția acestor sectoare, producția industrială s-a redus, cele mai afectate fiind întreprinderile mici și mijlocii. Activitatea investițională scade pe fondul înrăutățirii situației economice, creșterii nivelului de incertitudine asociat cu mediul economic intern și extern, precum și nivelul înalt de pesimism în rândul managerilor. Agricultura a crescut grație condițiilor climaterice favorabile, însă problema accesului producătorilor pe piețele externe a rămas una acută. Drept rezultat, pe fondul cererii interne plăpânde, prețurile unitare la producția agricolă au scăzut, fiind afectați producătorii agricoli. Prognozele pentru anul 2015 nu sunt îmbucurătoare: producția industrială urmează să se reducă cu circa 3%-4%, volumul investițiilor în capital fix – cu 10%-12%, iar denunțarea în continuare a Acordului de Asociere ar putea duce la auto-izolarea economică a regiunii. În contextul economic actual, politicile trebuie să țintească 2 obiective majore: (i) sporirea competitivității companiilor din regiune pe piețele externe, și (ii) sporirea flexibilității companiilor de a se orienta spre alte piețe și a se ajusta la schimbările din mediul economic intern și extern.

Cererea internă

În rezultatul creșterii incertitudinii pe intern și extern, populația a devenit mai precaută în ceea ce privește consumul, amânând anumite decizii de procurare pentru o anumită perioadă de timp. Astfel, deși consumul populației a rămas pe pantă de creștere, aceasta a încetinit continuu pe parcursul anului 2014. Cauzele țin de încetinirea creșterii veniturilor salariale, dar și a reținerilor la plata salariilor în sectorul bugetar, care au alimentat nivelul de incertitudine și pesimism. Astfel, în primele 10 luni ale anului curent, volumul total de bunuri și servicii procurate de către populație practic a stagnat, iar rata de creștere a masei monetare s-a redus. Pentru anul 2015, anticipăm o diminuare cu circa 10% a comerțului intern cu bunuri și servicii de consum. Prognoza atât de sumbră pentru anul 2015 este determinată de expunerea pronunțată a economiei regiunii la riscurile externe, care influențează în mod direct bunăstarea populației. Problema este agravată de capacitatea redusă a economiei de a se adapta la schimbarea contextului economic din cauza unui climat de afaceri nefavorabil și unui sector public supradimensionat și extensiv, precum și din cauza și funcționării mai multor întreprinderi de importanță sistemică, dar cu eficiență foarte redusă. O altă provocare pentru consumul din regiune ține de deprecierea rapidă pe parcursul anului 2014 a rublei rusești față de principalele valute de referință, în timp ce „rubla transnistreană” a rămas fixată în mod artificial la același nivel (11,1 „ruble” per dolar SUA). Aceasta a sărăcit în mod automat migranții și familiile acestora care converteau veniturile în Federația Rusă în dolari și făceau transferuri în regiunea transnistreană.

Piața muncii

Simptomele decelerării economice se reflectă şi asupra principalilor indicatori de performanță a pieţei muncii din regiune. Astfel, șomajul atingând valori minime la începutul anului a început să crească în a doua jumătate a anului. De asemenea, presiunile asupra pieței muncii s-au resimțit şi în urma descreșterii fluxurilor de angajare şi demisii, precum şi prin diminuarea semnificativă a numărului de locuri de muncă disponibile în economie. Din punct de vedere structural, au continuat tendințele de redistribuire a forţei de muncă din sectorul industrial către agricultură şi servicii. În același timp, sectorul public continuă să joace un rol disproporționat de mare pe piaţa regională a muncii, agravând problema utilizării eficiente a forţei de muncă limitate şi în descreştere. În acest context, este oportună optimizarea sectorului public, însoţită de elaborarea programelor de reprofilare, precum şi de stimularea dezvoltării sectorului de întreprinderi mici

și mijlocii. Totodată, reformarea sectorului educațional, care angajează circa 21% din forţa de muncă şi ocupă locul doi după industrie ca pondere, este necesară atât din punct de vedere cantitativ cât şi calitativ.

Finanțele publice

Sistemul finanțelor publice din regiune se caracterizează printr-un dezechilibru persistent, cu un deficit bugetar estimat la circa 11% din PIB-ul regiunii în 2014 și 2015. Principalele surse de acoperire a deficitului sunt creditele de la băncile din regiune şi emiterea valorilor mobiliare de către „Ministerul finanțelor" al regiunii, care sunt cumpărate de către „Banca centrală regională". Aceasta contribuie la creșterea continuă a datoriei interne care a depășit valoarea PIB-ului (101,1% din PIB-ul regiunii în 2014). Recunoscând acest fapt, precum şi ciocnindu-se cu dificultăţi de finanţare, autorităţile depun efort de consolidare a cheltuielilor publice şi cadrului de planificare pe termen mediu (CBTM). Astfel, conform noului CBTM se planifică o descreştere semnificativă a deficitului bugetar şi a datoriei interne până în 2017. Această ajustare fiscală, însă, nu este însoţită de măsuri structurale de maximizare a veniturilor, ceea ce ar lărgi baza fiscală şi ar stabiliza veniturile pe termen mediu, făcând problema de finanţare a deficitului bugetar mai puţin acută. De asemenea, ajustarea neuniformă a cheltuielilor, în mare parte din contul investiţiilor, precum şi lipsa surselor ieftine de finanţare din extern agravează problema ancorării politicii fiscale în creşterea durabilă regională. Pentru a amortiza efectele decelerării economice asupra bugetului regiunii, politica bugetar-fiscală ar trebui să se orienteze preponderent spre extinderea bazei impozabile. Aceasta ține, în primul rând, de stimularea activității antreprenoriale, precum și de introducerea TVA în regiune. În acest sens, este critic de îmbunătățit mediul de afaceri şi de consolidat capacităţile instituţionale a organelor fiscale. Totodată, optimizarea nu ar trebui să afecteze investițiile de care economia regiunii duce deficit, ci mai curând anumite sectoare bugetare cu cheltuieli excesive.

Prețuri

Pe parcursul anului 2014 s-au conturat presiunile dezinflaționiste, pe fondul încetinirii activității economice și a răcirii consumului. De fapt, dacă excludem majorările prețurilor reglementate pentru unele servicii, în regiune a avut loc fenomenul deflației. Tendințele deflaționiste urmează să continue și în lunile următoare din cauza înrăutățirii situației economice precum și a fixării „rublei transnistrene" la dolarul SUA pe fondul deprecierii valutelor naționale din principalele surse de importuri pentru regiune (Ucraina și Rusia). Un factor suplimentar care a alimentat tendințele dezinflaționiste din regiune a fost politica monetară pro-ciclică promovată de „Banca Republicană Nistreană". Restricționarea politicii monetare a fost susținută și de o politică valutară de fixare în mod artificial a cursului de schimb al „rublei transnistrene" la dolarul SUA la nivelul de 11,1 „ruble" pentru un dolar. „Banca Republicană Nistreană" ar trebui să asigure o depreciere graduală și controlată a „rublei transnistrene" pentru a spori competitivitatea producătorilor autohtoni și pentru a finanța, cel puțin parțial, deficitul de cont curent imens din regiune. Totodată, pentru a asigura condițiile necesare pentru impulsionarea activității de creditare pentru întreprinderile mici și mijlocii, este necesară relaxarea politicii monetare.

Sistemul bancar

Pe parcursul anului 2014, sistemul bancar din regiunea transnistreană s-a menținut relativ stabil, în pofida anumitor tendințe îngrijorătoare care ar putea submina această stabilitate în anul următor. Astfel, sistemul rămâne în continuare suficient de capitalizat, suficiența capitalului ponderat la risc fiind de peste 8 ori mai mare față de nivelul minim reglementat. Totuși, anumite semnale de îngrijorătoare s-au conturat în a doua jumătate a anului curent. Pe fondul înrăutățirii situației economice din regiune, dar și în Rusia și Ucraina, se atestă o continuă decelerare a activității de creditare. În același timp, reducerea veniturilor populației și agenților economici au determinat reducerea volumului depozitelor bancare, în special a celor atrase de la persoanele fizice. Drept rezultat al înrăutățirii situației financiare a companiilor și populației a crescut volumului creditelor restante, fenomen ce s-a datorat în mare parte creditelor acordate persoanelor juridice. Înrăutățirea calității portofoliului se datorează, în mare parte, diminuării veniturilor companiilor, afectate atât de reducerea puterii de cumpărare a populației, cât și de neonorarea obligațiilor unora dintre furnizorii din Ucraina a companiilor din regiune. În anul 2015, volumele de creditare ar putea stagna, iar calitatea

portofoliilor bancare ar putea să se înrăutățească. Potențialul de creditare din regiune poate fi explorat dacă autoritățile și băncile vor urma 3 priorități majore: (i) intensificarea concurenței din sector; (ii) armonizarea principiilor de reglementare și a normelor prudențiale din sector cu cele de pe malul drept al Nistrului; și (iii) fortificarea procedurilor interne din cadrul băncilor, cu prioritatea pe guvernanța corporativă, evaluarea capacității de plată a actualilor și potențialilor debitori și dezvoltarea procedurilor de colectare și restructurare a creditelor neperformante.

Sector extern

Reducerea cererii interne în paralel cu reluarea activității Uzinei Metalurgice Moldovenești pe parcursul anului 2014 a permis creșterea exporturilor cu ritmuri superioare creșterii importurilor. Totuși, creșterea fulminantă a exporturilor din 2014 este una temporară, fiind determinată de compensarea pierderilor sectorului metalurgic și energetic din anul precedent. Creșterea respectivă a fost determinată de livrările pe piața Uniunii Europene, care și-a consolidat poziția de principal partener comercial al companiilor din regiunea transnistreană. Dacă din punct de vedere al exporturilor regiunea transnistreană este dependentă preponderent de piața UE, din punct de vedere al importurilor, piața CSI joacă un rol mult mai semnificativ. Dinamica importurilor reflectă temperarea activității economice din regiune, pe fondul răcirii consumului populației și a apetitului companiilor pentru investiții. O provocare fundamentală rămâne deficitul imens de cont curent, care constituie circa 90% din Produsul Intern Brut al regiunii. Principala sursă a acestor dezechilibre derivă din comerțul cu țările CSI și, în particular, din importurile de resurse energetice din Federația Rusă. Autoritățile de la Tiraspol împreună cu companiile din regiune trebuie să găsească un compromis Pareto optimal dintre interesele economice care sugerează menținerea pieței UE și cele (geo)politice de apropiere de Federația Rusă. Ignorarea intereselor economice ar putea conduce la pierderea celei mai importante piețe de desfacere pentru regiune și, respectiv, ar compromite eforturile de până acum a companiilor de majora prezența și a se menține pe piața respectivă.

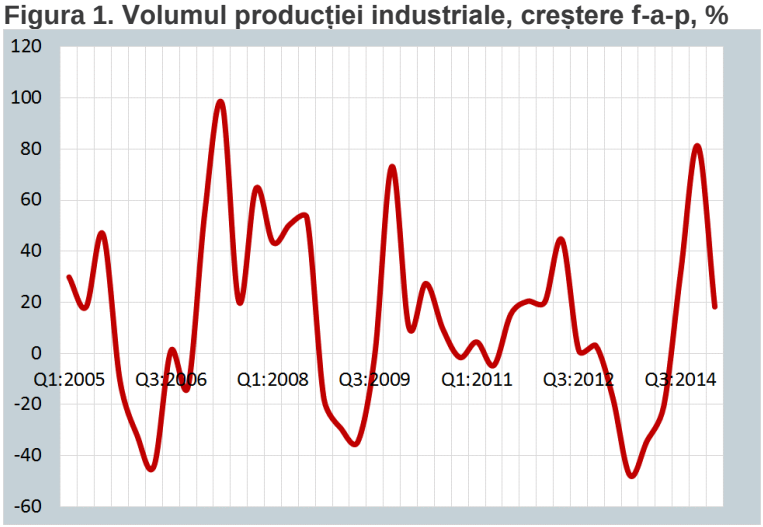
Capitolul 1. Economia politică transnistreană

Anul 2014 a marcat tendințe contradictorii pentru economia regiunii transnistrene. Creșterea din industrie a fost una impresionantă însă aceasta a avut loc pe fondul reluării activității Uzinei Metalurgice Moldovenești și, cel mai probabil, nu va fi de lungă durată. În același timp, activitatea investițională a diminuat, iar percepțiile companiilor privind mediul macroeconomic s-au înrăutățit. Anul 2015 urmează a fi și mai dificil pentru economia regiunii. Fără reforme structurale și o ameliorare substanțială a climatului de afaceri, economia urmează să intre în recesiune.

Industria – creștere robustă însă temporară

Producția industrială a fost impulsionată de industria metalurgică, producția de energie electrică și cea a materialelor de construcții. În perioada ian-sept:14, producția industrială din regiunea transnistreană a fost cu 33,9% mai mare din punct de vedere valoric[1] și cu 30,4% din punct de vedere volumetric față de anul precedent (f-a-p). Această evoluție a fost impulsionată de creșterea compensatorie din sectorul metalurgic (27% din totalul complexului industrial), pe fondul reluării activității Uzinei Metalurgice Moldovenești care nu a activat în primele 3 trimestre a anului precedent. Astfel, volumul producției metalurgice, în aceeași perioadă, a crescut de 4,7 ori. La rândul său, aceasta a impulsionat esențial și sectorul energetic, care a avansat, în ian-sept:14, cu 30,4% f-a-p. Ambele ramuri (metalurgia și energia electrică) asigură circa 60% din volumul producției industriale, și au fost principalele locomotive ale creșterii sectorului în perioada de referință. Un alt sectorul industrial important și care a înregistrat o evoluție ascendentă în ian-sept:14 (+40,9% f-a-p) este producerea materialelor de construcție, determinată de producerea de ciment (+47,6%) și beton (+82,2%).

Figura 1. Volumul producției industriale, creștere f-a-p, %

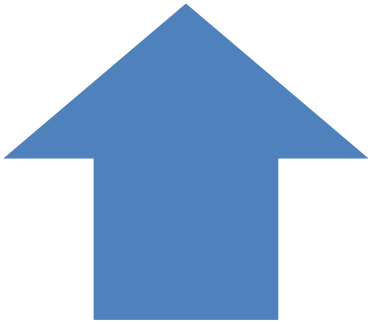
Sursa: „Ministrul Dezvoltării Economice" din regiunea transnistreană

Totuși, ***dacă excludem efectul recuperării în industria metalurgică (creștere robustă determinată de o bază de comparație mică) și efectul acesteia asupra industriei energetice, constatăm o dinamică mai puțin favorabilă.*** Astfel, circa jumătate din întreprinderi au înregistrat o scădere a volumului producției. Spre exemplu, industria ușoară, care în ian-sept:14 a format 13,2% din volumul producției industriale, a scăzut cu 8,8%, iar industria alimentară (12% din volumul producției industriale) s-a comprimat cu 14,8% f-a-p. De regulă, aceste ramuri industriale sunt reprezentate de întreprinderi mici și mijlocii, care sunt cele

[1] Valoarea totală a producției industriale, în perioada ian-sept:14, a constituit 680 milioane dolari SUA.

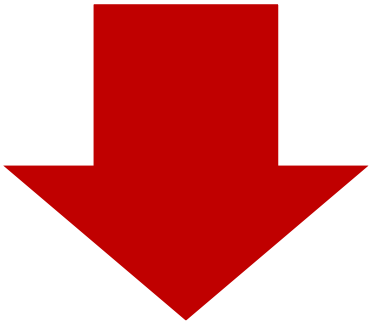
mai vulnerabile la diminuarea cererii interne și externe observată în ultimul timp în regiune, dar și la climatul de afaceri nefavorabil.

Figura 2. Ramurile industriale care au crescut și au scăzut în ian-sept:14, f-a-p

Industriile care au crescut

- industria metalurgică (de 4,7 ori)
- energia electrică (+33,9%)
- prelucrarea lemnului (+42%)
- producerea materialelor de construcții (+40,9%).

Industriile care au scăzut

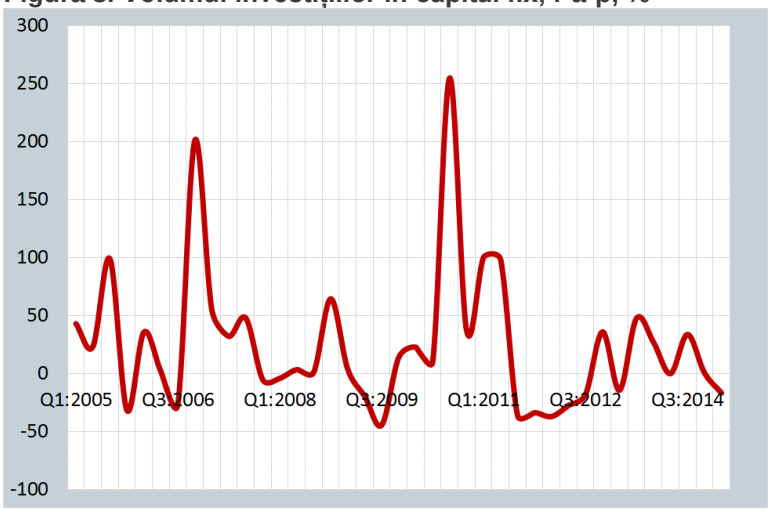
- industria chimică (-7,1%)
- construcția de mașini și prelucrarea metalului (-19,5%)
- industria ușoară (-8,8%)
- industria alimentară (-14,8%)
- industria poligrafică (-25,8%).

Sursa: „Ministrul Dezvoltării Economice" din regiunea transnistreană

Investițiile – evoluție sinuoasă pe fondul așteptărilor negative

Activitatea investițională scade pe fondul înrăutățirii situației economice și creșterii nivelului de incertitudine asociat cu mediul economic intern și extern. În perioada analizată (ian-sept:14), volumul investițiilor în capital fix efectuate de întreprinderile din regiune a diminuat cu 2,6% f-a-p. Și mai îngrijorător este faptul că scăderea a fost cauzată anume de componenta investițiilor care include mașinile, echipamentul, mijloacele de transport, instrumentele și inventarul (-11,3% f-a-p). La polul opus, se atestă o creștere a volumului activităților de construcții și montaj (în ian-sept:14 cu 14,3% f-a-p), fapt explicat de derularea proiectelor de construcție a obiectivelor de infrastructură socială, susținute financiar de către Federației Ruse. Este îngrijorător faptul că investițiile în 2 sectoare de care depinde competitivitatea economiei regiunii, sectorul industrial și cel educațional, au diminuat în aceeași perioadă cu 11,8% și, respectiv, 54,9% f-a-p.

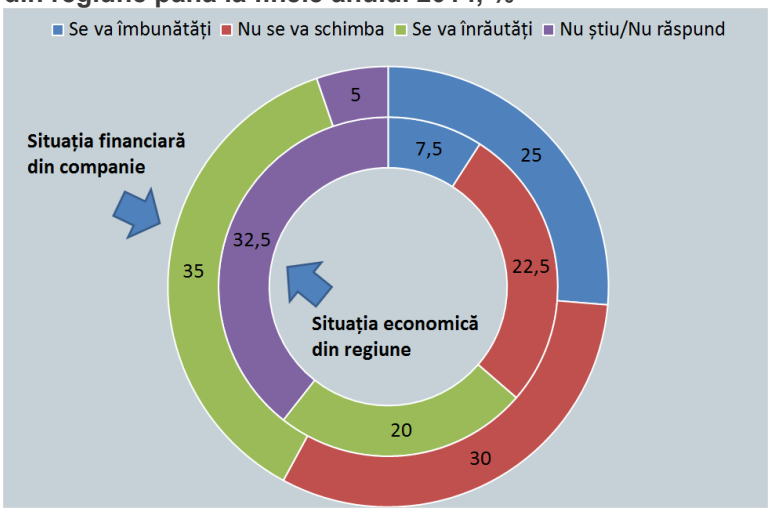
Figura 3. Volumul investițiilor în capital fix, f-a-p, %

Sursa: „Ministrul Dezvoltării Economice" din regiunea transnistreană

În general, ***activitatea investițională menține o traiectorie sinuoasă pe parcursul ultimilor ani (figura 3), o cauză majoră fiind așteptările negative din partea majorității managerilor celor mai importante companii din regiunea transnistreană.*** Potrivit unui sondaj în rândul conducătorilor de întreprinderi din regiune[2], 60% din respondenți au afirmat că după prima jumătate a anului 2014, situația economică din regiune s-a înrăutățit, iar pentru 55% din manageri s-a înrăutățit și situația financiară a întreprinderilor pe care le gestionează. Totodată, 42,5% din managerii intervievați consideră că până la finele anului curent situația economică din regiune va rămâne neschimbată sau se va înrăutăți și 65% din respondenți au afirmat că situația financiară la întreprinderile pe care le conduc va rămâne neschimbată sau se va înrăutăți (figura 4). Un nivel atât de înalt de pesimism afectează planurile investiționale ale companiilor, fapt ce explică și reducerea volumului investițiilor în capital fix.

Figura 4. Distribuția răspunsurilor despre așteptările directorilor de întreprinderi din regiune până la finele anului 2014, %

Sursa: „Ministrul Dezvoltării Economice" din regiunea transnistreană

Agricultura – producere suficientă, cerere insuficientă

Agricultura, cu o pondere de circa 6% în Produsul Intern Brut al regiunii, joacă un rol mai puțin important în economia regiunii transnistrene, comparativ cu restul Republicii Moldova. Anul agricol 2014 a fost unul relativ favorabil, fapt ce a permis creșterea volumului fizic al producției agricole, în ian-sept:14, cu 12,2% f-a-p. Creșterea a fost înaltă atât în ramura fitotehniei (+11,5%), cât și a zootehniei

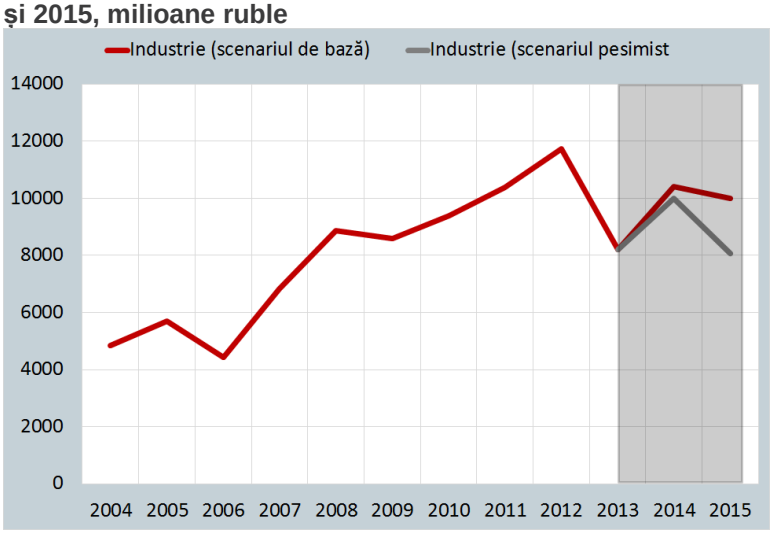
[2] Sursa: „Banca Republicană Nistreană", buletinul lunar nr. 10 (185), octombrie 2014

(+18,4%). Totuși, o problemă majoră rămâne piața limitată de desfacere a acestor produse, din cauza neimplementării standardelor de calitate necesare care ar oferi posibilitatea de exporta produsele agricole. Drept rezultat, producătorii agricoli sunt dependenți preponderent de piața internă. Pe fondul cererii plăpânde (vezi Capitolul 2), dar și oportunităților limitate de export, prețurile unitare la producția agricolă au scăzut. Astfel, în pofida creșterii impresionante a volumului fizic, în expresie valorică producția agricolă a crescut, în ian-sept:14 cu doar 4,7% f-a-p.

Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu

- Deși nu au fost publicate date privind evoluția Produsului Intern Brut al regiunii transnistrene pentru perioada analizată, anticipăm o stagnare a activității economice pentru 2014-2015. Mai mult decât atât, potențialul de creștere economică urmează să scadă în continuare, pe fondul erodării stocului de capital fix (din cauza reducerii investițiilor) și a stocului de capital uman (din cauza emigrației masive).
- Volumul producției industriale ar putea crește cu circa 25% în 2014 (+20% conform scenariului pesimist). Totuși, o provocare suplimentară pentru anul 2015 ține de faptul că efetul creșterii compensatorii din industrie se va disipa, ceea ce va face imposibilă menținerea acestui nivel de creștere în continuare. Mai mult decât atât, pe fondul răcirii cererii interne și, în special externe, volumul producției industriale urmează să se reducă cu circa 3,0%-4,0% conform scenariului de bază. Nu putem exclude nici scenariul pesimist, conform căruia sectorul industrial ar putea să se comprime cu circa 20% în anul 2015 (figura 5).

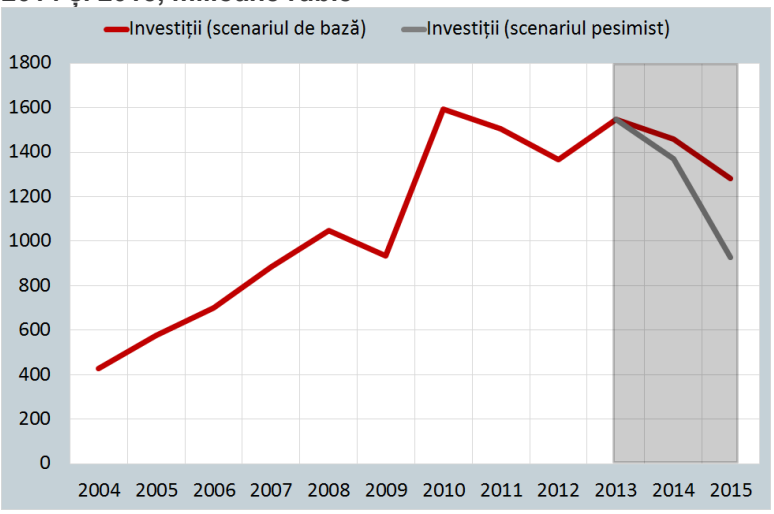
Figura 5. Volumul producției industriale, tendințe istorice și prognoza pentru 2014 și 2015, milioane ruble

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor „Ministerului Dezvoltării Regionale”

- Activitatea investițională urmează să fie determinată de nivelul înalt de incertitudine și așteptările pesimiste din partea mediului de afaceri din regiunea transnistreană. Astfel, peste jumătate din managerii celor mai importante întreprinderi au afirmat situația financiară la întreprinderile pe care le conduc s-a înrăutățit în 2014, iar în viitorul apropiat anticipează că situația fie nu se va schimba, fie se va înrăutăți în continuare. În acest context, volumul investițiilor în capital fix urmează să diminueze cu 5%-6% în 2014 și cu 10%-12% în 2015. Nu putem exclude nici scenariul pesimist, conform căruia investițiile urmează să scadă cu 10%-11% în 2014 și tocmai cu 30% în 2015, fapt ce ar putea fi indus de situația tensionată din Ucraina, migrația capitalului, creșterea presiunii fiscale și înrăutățirea situației economice din regiune (figura 6).

Figura 6. Volumul investițiilor în capital fix, tendințe istorice și prognoza pentru 2014 și 2015, milioane ruble

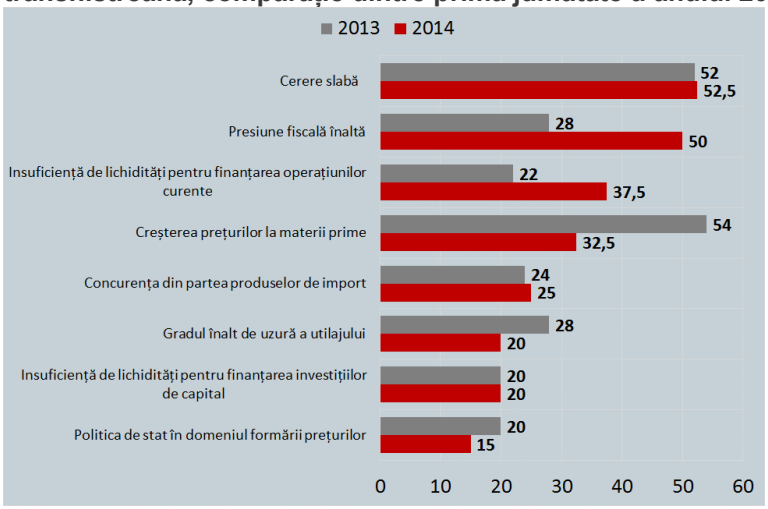
Sursa: Calculele autorilor în baza datelor „Ministerului Dezvoltării Regionale”

- O altă provocare derivă din faptul că necesitățile de finanțare a regiunii cresc de la an la an pe fondul înrăutățirii situației economice și a crizei demografice, în timp ce capacitățile financiare ale Federației Ruse se reduc din cauza problemelor economice interne. Această discrepanță ar putea reduce contribuția acestei susțineri financiare la creșterea economică a regiunii, fără a mobiliza surse adiționale interne de creștere economică. Drept rezultat, economia regiunii ar putea intra într-o perioadă prelungită de criză economică.
- Provocarea respectivă este agravată și de faptul că atât autoritățile de la Chișinău, cât și cele de la Kiev, au început implementarea agendei de asociere cu Uniunea Europeană. În contextul în care autoritățile din regiune urmăresc un vector de integrare strategică diametral opus, persistă riscul autoizolării economice a regiunii. Problema respectivă va deveni deosebit de acută începând cu anul 2016, când vor expira prevederile Preferințelor Comerciale Autonome de care la moment beneficiază cei mai importanți exportatori din regiune. Astfel, dacă autoritățile vor continua să denunțe Acordul de Asociere cu UE, companiile din regiunea transnistreană nu vor mai putea exporta în regim preferențial pe piața comunitară, existând riscul pierderii celei mai importante piețe de desfacere pentru regiune, cu consecințe economice nefaste.

Recomandări de politici

- În contextul economic actual, politicile trebuie să țintească 2 obiective majore: (i) sporirea competitivității companiilor din regiune pe pieţele externe, și (ii) sporirea flexibilității companiilor de a se orienta spre alte piețe și a se ajusta la schimbările din mediul economic intern și extern. Pentru realizarea acestor obiective, o prioritate imediată ține de eliminarea piedicilor din calea mediului de afaceri (figura 7). Principalele bariere în activitatea antreprenorială au fost identificate de managerii principalilor întreprinderi din regiune, și vizează în special: cererea slabă (52,5% din respondenți), presiunea fiscală înaltă (50% din respondenți) și insuficiența de lichidități pentru finanțarea operațiunilor curente (37,5% din respondenți).

Figura 7. Principalele bariere pentru activitatea întreprinderilor din regiunea transnistreană, comparație dintre prima jumătate a anului 2014 și 2013, %

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

- Problema cererii scăzute, percepute de peste jumătate din managerii întreprinderilor, ține în mod direct de dimensiunea limitată a pieței interne și accesul restrâns pe piețele externe. În acest sens, este necesar de încurajat investițiile în modernizarea întreprinderilor, adoptarea și implementarea standardelor recunoscute la nivel mondial și susținerea eforturilor de promovare și marketing a companiilor. În acest sens, denunțarea de către autoritățile de la Tiraspol a implementării Acordului de Asociere cu UE va agrava și mai mult problema cererii, respectiv, este cooperarea în vederea implementării Acordului are o importanță crucială pentru companii și întreaga economie din regiune.
- Problema presiunii fiscale înalte poate fi soluționată prin regândirea fundamentală a principiilor politicii fiscale din regiune. În primul rând, aceasta trebuie să fie una pro-business și pro-profit, scopul principal fiind încurajarea dezvoltării antreprenorialului și nu colectarea impozitelor cu orice preț. În al doilea rând, aceasta nu trebuie să fie discreționară: toate întreprinderile trebuie să fie tratate de legislație în mod egal, iar practica acordării de facilități sau aplicare de penalități fiscale în mod arbitrat necesită a fi contracarată. În al treilea rând, politica fiscală trebuie să fie una previzibilă și transparentă pentru fiecare contribuabil.
- Problema insuficienței de lichidități pentru finanțarea operațiunilor curente derivă din accesul limitat la creditele bancare, din insuficiența contractelor de vânzări pe termen lung, precum și din reținerile la plăți din partea partenerilor (clienților companiilor). La fel ca și problema presiunii fiscale, aceasta s-a acutizat în anul 2014, fiind determinată de înrăutățirea situației economice pe plan intern și extern. În acest sens, este necesară dezvoltarea sistemului financiar-bancar, prin racordarea acestuia la normele regulatorii din întreaga țară, precum și stimularea concurenței și transparenței în sector.

Capitolul 2. Cererea internă

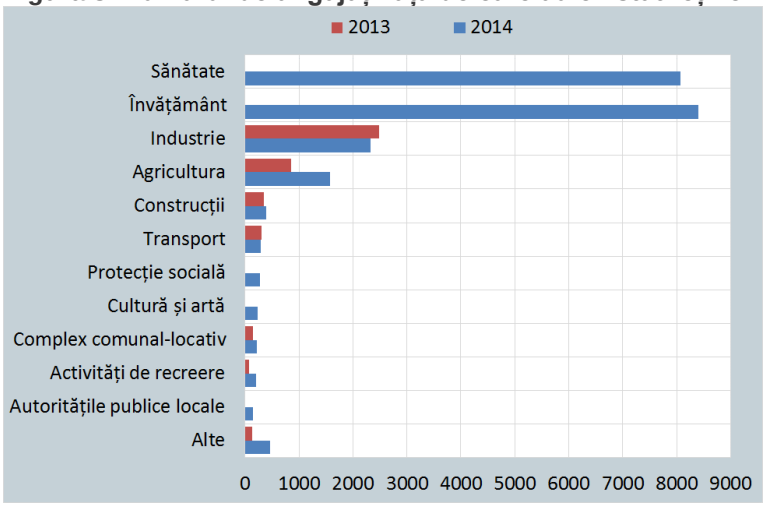
Înrăutățirea situației economice interne și externe, nivelul înalt de incertitudine, precum și sentimentul de pesimism al agenților economic și al populației, au afectat înclinația spre consum. Astfel, cererea internă a continuat să se răcească, pe fondul încetinirii creșterii veniturilor populației și amânării, pentru o perioadă nedeterminată a cumpărăturilor mai importante. Pe parcursul anului 2014-2015, cererea internă urmează să continue trendul descendent din cauza dificultăților economice, dar și a probabilității unor politici de optimizare în sectorul public.

Analiza situației și a principalelor tendințe

Pe parcursul anului curent, veniturile populației și-au menținut pozițiile de creștere față de anul precedent, însă s-a atestat o decelerare graduală a ritmurilor de creștere. La finele primului semestru din 2014, veniturile totale au crescut, în termeni reali, cu 2,2% f-a-p, fiind impulsionate preponderent de creșterea salariilor cu 10,6% (salariile constituie principala sursă de venit în regiune, cu o pondere de 37% din total venituri). Totuși, rata de creștere a salariilor a diminuat până la 8,0% în ian-sept:14 f-a-p, fapt ce se înscrie într-o tendință descendentă conturată de la începutul anului curent.

Mai mult decât atât, ***dificultățile financiare din cadrul multor întreprinderi din regiune, dar și diminuarea veniturilor bugetare, au cauzat și creșterea reținerilor salariale***. Astfel, în perioada ian-oct:14, volumul datoriilor companiilor față de angajați s-a majorat cu 54% f-a-p și a constituit circa 3,5 milioane USD. Mai mult decât atât, numărul angajaților față de care există rețineri salariale s-a majorat, în ian-oct:14 de 4,6 ori (de la 4343 în ian-oct:13 la 19787 în ian-oct:14). Creșterea reținerilor salariale s-a atestat în special în sectorul public. Astfel, instituțiile medicale, de învățământ, protecție socială și autoritățile publice locale au concentrat cea mai mare pondere a angajaților cu rețineri salariale (73,6% din totalul de angajați, în ian-oct:14), deși anul trecut în aceste sectoare nu existau asemenea datorii (figura 8).

Figura 8. Numărul de angajați față de care au existat rețineri salariale

Sursa: „Ministerul Dezvoltării Regionale”

Drept rezultat al dificultăților economice din regiune, care s-au transpus asupra insuficienței acute de lichidități în cadrul instituțiilor publice și private, consumul populației, pe parcursul anului 2014 a încetinit continuu. De fapt, tendința de răcire a consumului a început încă din 2011 și continuă până în prezent (figura 9). În perioada, ian-oct:14, volumul total de bunuri și servicii procurate de către populație a crescut cu doar 0,5% f-a-p, iar dacă tendința descendentă va continua, în următoarele luni indicatorul

respectiv va indica deja valori negative. De fapt, volumul mărfurilor de consum vândute populației este deja în scădere: în aceeași perioadă, aceasta a diminuat, în termeni reali, cu 0,5%. În același timp, volumul serviciilor prestate populației și-a menținut creșterea (+4,1% f-a-p), care însă s-a datorat preponderent creșterii tarifelor la serviciile cu prețuri reglementate (ex: tarifele pentru serviciile comunal-locative). Totuși, ponderea serviciilor în coșul de consum al populației este de doar 22,4% (în ian-oct:14). Prin urmare, încetinirea creșterii economice și repercusiunile acesteia asupra veniturilor urmează să afecteze esențial în viitorul apropiat nivelul consumului.

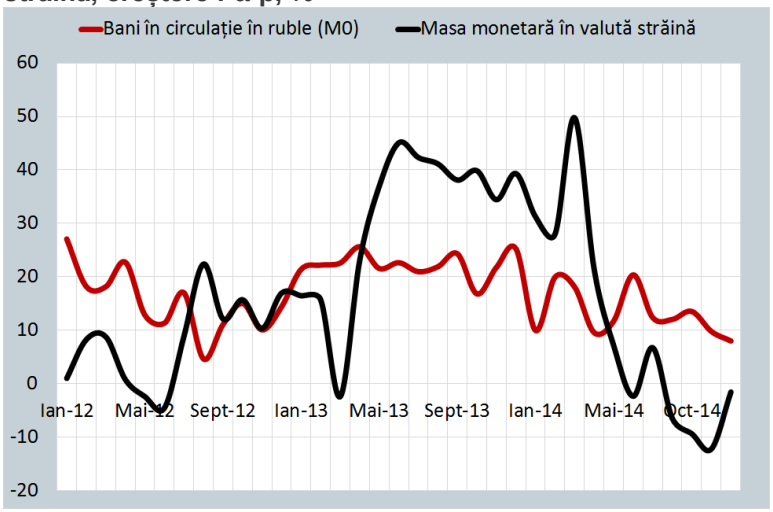
Figura 9. Volumul mărfurilor și serviciilor procurate de către populație, creștere f-a-p, %

Sursa: „Ministerul Dezvoltării Regionale"

Răcirea consumului și a activității economice în general mai este relevată și de decelerarea creșterii volumului banilor în circulație pe parcursul anului curent. Fenomenul respectiv este și mai pronunțat pentru masa monetară în valută străină, care în a doua jumătate a anului curent a coborât sub nivelul anului trecut (figura 10). Aceasta a avut loc în pofida creșterii activității de creditare a băncilor, dar și a retragerii masive de depozite din bănci. În asemenea circumstanțe, reducerea volumului banilor în circulație ar putea fi determinată, atât de încetinirea activității economice din regiune și creșterea reținerilor salariale (discutată anterior), precum și de migrația de capital peste hotare sau de creșterea tranzacțiilor informale.

Figura 10. Banii în circulație în „ruble transnistrene" și masa monetară în valută străină, creștere f-a-p, %

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor „Băncii Republicane Nistrene"

Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu

- Insuficiența de lichidități în instituțiile publice și companiile private, drept rezultat al înrăutățirii situației economice din regiunea transnistreană, vor afecta esențial și cererea din partea populației. În particular, comerțul intern cu bunuri și servicii de consum urmează să diminueze cu circa 0,8%-1,0% în 2014, iar în cu 2015 să se reducă mult mai mult (-10%). Astfel, prognoza a fost revizuită în jos comparativ cu ediția precedentă a revistei (circa 3% în 2014 și 5% în 2015), din cauza înrăutățirii situației economice și a constrângerilor bugetare din regiune. Totuși, există și probabilitate înaltă a unui scenariu și mai pesimist conform căruia în 2014 volumul de produse și servicii procurate de populație se va diminua cu 3%, iar în 2015 – tocmai cu 25%.
- Prognoza atât de sumbră pentru anul 2015 este determinată de expunerea pronunțată a economiei regiunii la riscurile externe, care influențează în mod direct bunăstarea populației. Problema este agravată de capacitatea redusă a economiei de a se adapta la schimbarea contextului economic din cauza unui climat de afaceri nefavorabil și un sector public supradimensionat și extensiv și funcționarea mai multor întreprinderi de importanță sistemică, însă cu eficiență foarte redusă. În plus, sistemul de finanțe publice nu este autosuficient, fiind dependent în mod acut de suportul financiar din partea Federației Ruse. Drept rezultat, încetinirea creșterii economice din 2014, în pofida reluării celei mai importante întreprinderi din regiune (Uzina Metalurgică Moldovenească), a cauzat rețineri salariale masive în sectorul public.
- Anul 2015 urmează a fi unul mult mai dificil decât 2014 din motiv că efectele relansării activității industriale se vor disipa, iar alți factori de creștere vor fi subminați de situația economică dificilă din regiune, dar și de înrăutățirea situației financiare întreprinderi și instituțiile publice. Astfel, bugetele gospodăriilor canise vor fi afectate atât din partea veniturilor, în rezultatul reținerilor salariale, cât și din partea cheltuielilor, din cauza eventualei majorări a tarifelor la serviciile cu prețuri reglementate.
- Pe fondul incertitudinii sporite, populația se va orienta din ce în ce mai mult spre economisire din contul consumului. Acest fenomen urmează să creeze cel puțin 2 provocări: (i) reducerea cererii interne va afecta în special întreprinderile mici și mijlocii care sunt și cele mai vulnerabile la fluctuațiile economice, fapt ce ar putea chiar falimenta multe întreprinderi, ducând la creșterea șomajului; și (ii) majoritatea economisirilor sunt păstrate în valută străină, iar circa o pătrime din veniturile populației sunt automat convertite în valută străină, fapt ce creează presiuni asupra „rublei transnistrene” și riscuri pentru un reflux masiv de capital din regiune. Ambele provocări ar putea acutiza recesiunea economică anticipată pentru anul 2015.
- O altă provocare pentru consumul din regiune ține de deprecierea rapidă pe parcursul anului 2014 a rublei rusești față de principalele valute de referință, în timp ce „rubla transnistreană” a rămas fixată în mod artificial la același nivel (11,1 „ruble” per dolar SUA). Aceasta a sărăcit în mod automat migranții și familiile acestora care converteau veniturile în Federația Rusă în dolari și făceau transferuri în regiunea transnistreană. Fixarea artificială a cursului de schimb în perioada următoare urmează să afecteze și în continuare consumul din regiune (circa 30% din economia regiunii se bazează pe remitențe) și să afecteze capacitatea economiei să se adapteze la schimbarea mediului economic extern.

Recomandări de politici

- Tendința de majorare a tarifelor la serviciile cu prețuri reglementate, care a început în ultima perioadă, este necesară, având în vedere faptul că nivelul actual al prețurilor nu acoperă costurile operatorilor și, respectiv, nu permite menținerea calității serviciilor. Totuși, măsura respectivă în condițiile înrăutățirii vizibile ale activității economice este una pro-ciclică și, respectiv, contribuie și mai mult la răcirea consumului. Înainte de a majora tarifele, autoritățile din regiune trebuie să asigure că prestatorii serviciilor respective operează la maximă eficiență (ex: nu admit cheltuieli nejustificate). În acest sens, este necesar de a eficientiza guvernanța corporativă din cadrul acestor companii prin majorarea responsabilității managerilor pentru performanțele acestora. În paralel, autoritățile trebuie să majoreze investițiile în modernizarea infrastructurii de distribuire apei potabile, energiei electrice și termice, a gazului etc., pentru a minimiza pierderile din rețea.

Ajustarea tarifelor la costurile reale este o măsură necesară însă aceasta ar trebui amânată pentru perioada când economia regiunii va intra în faza de relansare.

- În contextul oportunităților limitate de angajare și a reținerilor salariale la mai multe instituții publice și private, autoritățile trebuie să elimine barierele existente din activitatea antreprenorială, pentru a spori șansele de auto-ocupare a populației. În acest sens, prioritatea zero trebuie să fie dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii prin simplificarea procedurilor de înregistrare a afacerilor, obținerea documentelor permisive, implementarea instrumentelor noi de tehnologii informaționale și comunicații în comunicarea dintre autorități și antreprenori și fortificarea cadrului concurențial prin eliminarea barierelor de intrare pe diverse piețe controlate la moment de către un grup restrâns de întreprinderi mari.

Capitolul 3. Finanțele publice

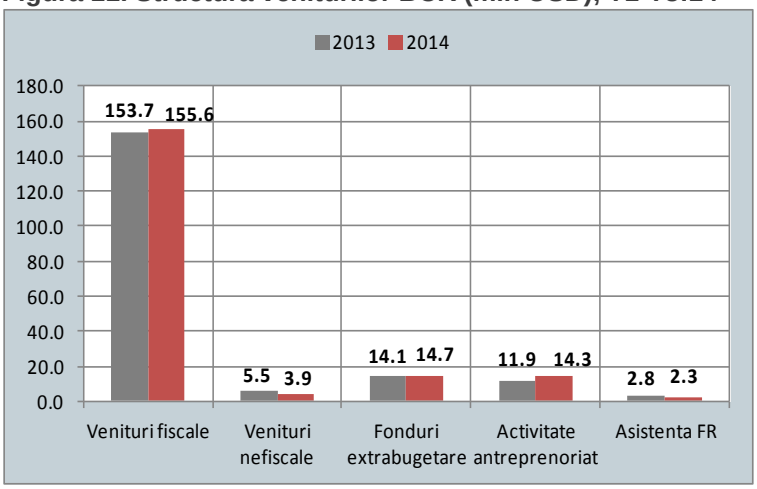
Creșterea economică înregistrată în prima jumătate a anului curent a dus la realizarea planurilor de colectări în bugetul consolidat regional. Temperarea, însă, a ritmurilor de creștere în a doua jumătate a anului şi menținerea perspectivelor pesimiste de creştere au influențat cifrele finale ale noii politici fiscal-bugetare pe termen mediu, adoptate pe următorii trei ani. Anume, autorităţile regionale au mers în continuare la consolidarea cheltuielilor, având scopul final reducerea deficitului bugetar şi a datoriei interne.

Analiza principalelor tendinţe

În primele trei trimestre ale anului curent veniturile la bugetul consolidat regional au crescut esențial faţă de anul precedent. Astfel, a fost colectată suma totală de 217,3 mln. USD (2412,5 mln. rub), ceea ce constituie 101,7% din planul pe această perioadă şi o creştere de 15,6% f-a-p. Veniturile respective includ şi asistenţa umanitară din partea Federaţiei Ruse şi veniturile din emisia obligaţiunilor de către „Ministerul finanțelor" în mărime de 20,6 mln. USD (228,7 mln. Rub). De asemenea, în această perioadă pentru acoperirea deficitului au fost contractate credite în suma de 47,9 mln. USD (531,4 mln. Rub).

Din punct de vedere structural, majoritatea tipurilor de venituri bugetare au înregistrat o creştere de încasări faţă de anul precedent. Cum se observă din Figura 11, veniturile fiscale, având o pondere de 72% din venituri, au crescut cu 1,2% f-a-p până la 156 mln. USD (1727 mln. Rub), planul de colectări fiind îndeplinit cu 104,8%. Planul de colectări nu a fost realizat însă pentru veniturile nefiscale (95,3%), veniturile fondurilor extrabugetare (93,3%), veniturile din activitatea de antreprenoriat (86,5%), dar cu o creştere f-a-p pentru ultimele două surse de venituri.

Figura 11. Structura veniturilor BCR (mln USD), T1-T3:14

Sursa: „Ministerul finanţelor" din regiunea transnistreană

În general, bugetul public al regiunii rămâne a fi foarte dezechilibrat, deficitul bugetar pentru anul 2014 fiind planificat în mărime de 29,1% din cheltuieli sau 11,3% din PIB-ul regiunii. Principalele surse de acoperire a deficitului sunt creditele de la băncile din regiune şi emiterea valorilor mobiliare de către „Ministerul finanţelor" din regiune, care sunt cumpărate de către „Banca centrală regională", contribuind la creşterea datoriei interne. Astfel, în 2014 datoria cumulativă internă era egală cu suma de 1172,5 mln. USD (13014,8 mln. Rub), fiind echivalentă cu 101,1% din PIB-ul regiunii. Datoria externă a constituit 62,3 mln. USD, fiind rezultatul creditului acordat de către Federaţia Rusă în anii 1992-94 în valoare de 30,4 mln. USD şi dobânda de 31,9 mln. USD, care nu a fost achitată începând cu anul 2000 până în prezent. Practic, datoria faţă de Federaţia Rusă este conservat şi reprezintă o altă sursă de susţinere financiară a regiunii.

Decelerarea economică şi dezechilibrele majore în finanţele publice regionale au contribuit la revizuirea planurilor fiscale prin amplificarea măsurilor de austeritate. Astfel, legea privind bugetul pe stat pentru anul 2015 şi Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) pentru anii 2016-2017 presupun o ajustare mai drastică a cheltuielilor faţă de cele planificate în CBTM din anul 2013. Tabelul 1 relevă faptul că cheltuielile bugetare pentru 2015 sunt cu 8,3% mai mici față de cele planificate în cadrul CBTM din 2013, iar pentru 2016 - cu 11,8% mai mici. De asemenea, au suferit ajustări semnificative şi valorile deficitului bugetar, scăzând pentru 2015 de la 11% la 9,4% din PIB, iar pentru 2016 de la 10,5 la 8% din PIB, în 2017 planificându-se în continuare o reducere până la 7,2% din PIB-ul regiunii. De asemenea, pe termen mediu se planifică o reducere a ponderii datoriei interne în PIB până la 81,4% în 2017 prin întroducere unor limite de creştere, excepţie fiind doar deservirea datoriei interne. Acest fapt, însă, în lipsa unor reguli fiscale bine conturate şi caracterului discreţionar de convertire a obligațiilor sociale în datorie internă, reduce din credibilitatea acestui scenariu fiscal.

Tabelul 1. Indicatorii cheie ai bugetului public al regiunii pe termen mediu adoptat în *2013*/*2014* (mln. USD)

	2014	2015/**2015**	2016/**2016 (p)**	2017 (p)
Venituri	280,9	272,5/**263,2**	294,7/**282,4**	302,2
Cheltuieli	450,8	439,8/**402,9**	467,8/**412,3**	430,3
Deficit (% din PIB)	11,3	11,0/**9,4**	10,5/**8,0**	7,2
Datoria internă (% din PIB)	101,1	95,5	88,6	81,4
Investiţii în capital fix (% din PIB)	16,0	15,3	14,7	14,0

Sursa: „Ministerul finanțelor" din regiunea transnistreană

Consolidarea bugetară planificată urmează să afecteze în primul rând investițiile, însă şi cheltuielile sociale ar putea fi optimizate. Astfel, pe lista de reduceri apar investiţiile, care se vor diminua de la 16% din PIB în 2014 până la 14% în 2017. Menţinerea sau creşterea cheltuielilor curente din contul investiţiilor, însă, subminează creșterea durabilă şi limitează posibilitățile de relansare a economiei regiunii. Totodată, nici cheltuielile sociale nu par a fi imune optimizărilor bugetare, în contextul în care peste 40% din populația ocupată activează în sectorul bugetar supradimensionat, iar în 2014 au crescut esențial reținerile salariale în sectorul educației și de sănătate.

Provocări şi prognoze pe termen scurt şi mediu

- Economia regională, fiind mică şi deschisă, depinde extrem de mult de conjuntura externă. Astfel, structura veniturilor bugetare, care este dominată de impozitele pe venit (20% din total venituri) şi taxe vamale (30% din total venituri), fac politica fiscal-bugetară susceptibilă la ciclurile economice externe. Prin urmare, deteriorarea situației economice în următoarea perioadă poate să ducă la neîndeplinirea prevederilor bugetului pentru 2015 şi la revizuirea CBTM până în 2017.
- Consolidarea destul de drastică a cheltuielilor este una pro-ciclică şi va amplifica oscilaţiile economice. În plus măsurile de austeritate nu sunt distribuite uniform pe toate categoriile de cheltuieli, una dintre cele mai semnificative reduceri suferind investițiile în capital fix de care economia regiunii are o nevoie acută. Astfel, acest mod de economisire va diminua semnificativ ritmurile de creştere economică pe termen mediu.

- Situaţia nefavorabilă în mediul de afaceri şi economia neobservată din regiune, nu contribuie la lărgirea bazei fiscale şi la creşterea încasărilor. În plus, lipsa de coordonare în domeniul fiscal cu autorităţile de la Chişinău închid accesul spre surse favorabile de finanţare din extern de la instituţiile financiare internaţionale, agravând problema finanţării deficitului bugetar.

Concluzii şi recomandări de politici

- Pentru a amortiza efectele decelerării economice asupra bugetului regiunii, politica bugetar-fiscală ar trebui să se orienteze preponderent spre extinderea bazei impozabile. Aceasta ține, în primul rând, de stimularea activității antreprenoriale, precum și de introducerea TVA în regiune. În acest sens, este critic de îmbunătățit mediul de afaceri şi de consolidat capacităţile instituţionale a organelor fiscale. Totodată, optimizarea nu ar trebui să afecteze investițiile de care economia regiunii duce deficit, ci mai curând anumite sectoare bugetare cu cheltuieli excesive.
- Disciplina fiscal-bugetară din regiune poate fi consolidată prin adoptarea unor reguli fiscale. Anume, aprobarea normativă a unor reguli de dozare a deficitului bugetar şi a regulilor de protejare a unor categorii de cheltuieli, în primul rând a investițiilor, vor contribui la ancorarea finanţelor publice în modelul de creştere durabilă a economiei.
- Stabilirea contactelor şi cooperării în domeniul fiscal cu autorităţile centrale de la Chişinau, este o măsură ce poate consolida capacităţile de finanţare regională. Astfel, se vor deschide noi surse de finanţare de la instituţiile internaţionale, precum şi se vor consolida capacitățile de prevenire și combatere a evaziunii fiscale (în cazul cooperării serviciilor fiscale).

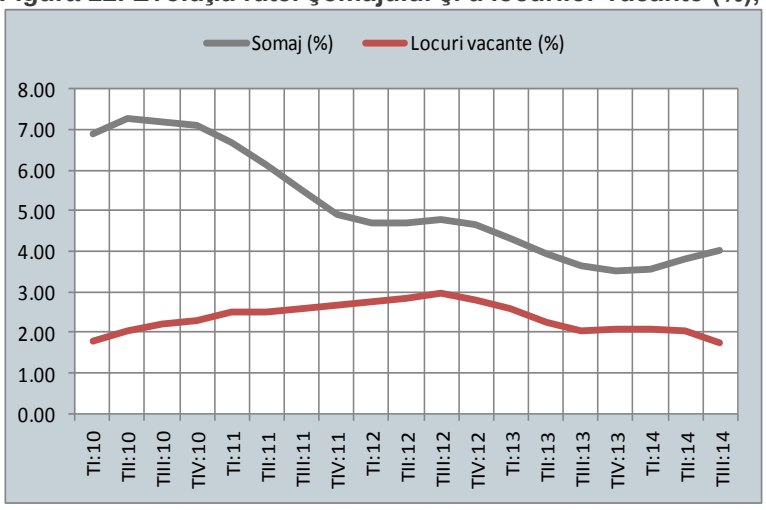
Capitolul 4. Piaţa muncii

Simptomele decelerării economice din regiunea transnistreană se manifestă tot mai mult şi pe piaţa muncii interne. Astfel, principalii indicatori de performanţă a pieţei muncii au început să se deterioreze începând cu T3:13, continuând dinamica negativă pe tot parcursul anului curent. Perspectivele sumbre de creştere pe termen mediu şi politicile pro-ciclice ale autorităţilor regionale vor intensifica în continuare tendinţele negative de pe piaţa muncii.

Analiza principalelor tendinţe

Pe parcursul primelor trei trimestre ale anului curent situaţia de pe piaţa muncii a continuat să se înrăutăţească, înregistrând tendinţe negative la toţi indicatorii de performanţă. Astfel, a descrescut cu 0,5% f-a-p numărul populaţiei ocupate până la 122 mii, iar numărul şomerilor înregistraţi a crescut în aceaşi perioadă cu 29,3% până la 4844 persoane, fiind echivalent cu o rată a şomajului de 3,97%. De asemenea, pe un trend descendent a fost şi numărul locurilor vacante în economie, atingând valoarea de 1,59% din populația economic activă (Figura 12). Această valoare este cea mai mică din ultimii 4 ani.

Figura 12. Evoluţia ratei şomajului şi a locurilor vacante (%), medii mobile (n=4).

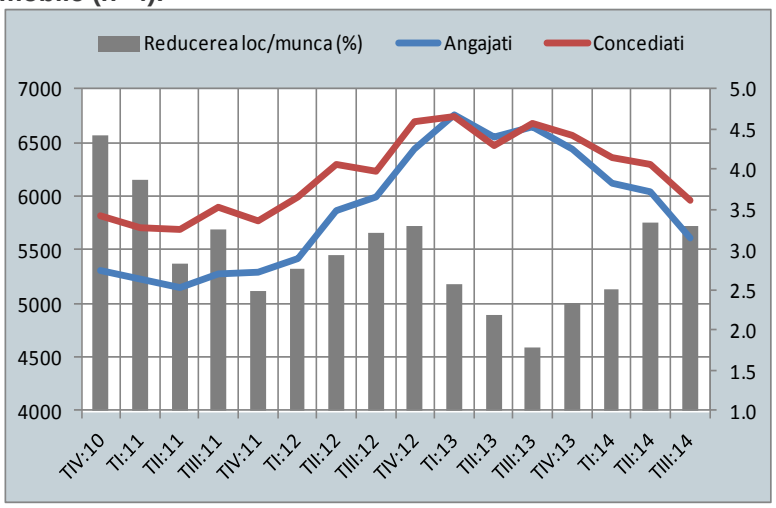

Sursa: „Serviciul statistic regional"

Alţi indicatori care atestă deteriorarea situaţiei pe piaţa muncii ţin de evoluţiile variabilelor de dinamică, şi anume numărul persoanelor angajate şi demise, ambele având un comportament pro-ciclic. Astfel, din Figura 13 se vede clar, că începând cu T4:13 în economia regională a scăzut permanent numărul persoanelor angajate şi a celor demise[3]. În plus, în aceeași perioadă, odată cu descreșterea numărului total de demisii a crescut şi ponderea reducerilor de personal din inițiativa companiilor de la 1,8% până la 3,3%. Aşadar, dacă pe parcursul anului 2013 pe piaţa muncii s-a stabilit un echilibru dinamic a fluxurilor, când numărul celor angajaţi şi celor demişi era aproximativ egal, atunci în 2014 discrepanţa dintre aceste două fluxuri a început să crească din nou.

[3] Dacă relația dintre creșterea economică şi numărul angajaţilor este clară, atunci prociclitatea dinamicii demisiilor de lucrători se manifestă prin aceea că, peste 95% din demisii sunt din propria iniţiativă şi ele cresc odată cu confidenţa lucrătorilor în starea economiei.

Figura 13. Evoluţia numărului de angajaţi şi demişi (axa din stânga), şi a ponderii persoanelor reduse la iniţiativa companiilor din total demişi (axa din dreapta). Medii mobile (n=4).

Sursa: „Serviciul statistic regional"

Din punct de vedere structural, pe piaţa muncii au continuat tendinţele negative din anii precedenţi. În perioada analizată a avut loc diminuarea ponderii populației ocupate în sectorul industrial de la 26,9% la 26,1%.[4] Realocarea populației ocupate a avut loc către agricultură (+0,2 p.p.) şi sectorul de servicii, evidenţiindu-se transportul (+0,7 p.p.) şi comerţul (+0,4 p.p.). Totodată, sectorul public rămâne a fi un angajator extrem de important: ponderea persoanelor angajate în instituţiile complet finanţate din bugetul public a fost de 43,2% (-0,1 p.p.).[5]

Provocări şi prognoze pe termen scurt şi mediu

- Încetinirea creşterii economice în continuare va crea presiuni pe piaţa muncii, contribuind la creşterea şomajului, diminuarea numărului de locuri vacante şi va submina crearea de noi locuri de muncă pe tot parcursul lui 2015.
- O provocare semnificativă pentru economia regională o constituie perpetuarea modelului actual de concentrare excesivă a forţei de muncă în sectorul public. Pe lângă presiuni asupra bugetului public din punct de vedere cantitativ şi calitativ, concentrarea factorului muncă în sectoarele neproductive generează costuri enorme de oportunitate pentru economie şi subminează calitatea creşterii economice.
- Un factor de constrângere pentru economia regională rămâne a fi subdezvoltarea sectorului de întreprinderi mici, care actual angajează sub 20% din forţa de muncă şi practic nu a crescut în ultimii ani.

Concluzii și recomandări de politici

- Pentru diminuarea efectelor negative ale decelerării economice asupra pieţei muncii, autorităţile de resort din regiune ar trebui să relaxeze politicele monetare şi fiscale. Efectul acestor măsuri va fi diminuarea ratelor de creştere a şomajului, dar şi crearea noilor locuri de muncă. Măsurile contra-ciclice vor avea efect, însă, de scurtă durată şi nu vor rezolva problemele structurale de pe piaţa muncii.
- Pe termen mediu, dezechilibrele în structura forţei de muncă pot fi soluționate prin politici active de ocupare a forţei de muncă, combinate cu optimizarea numărului celor angajaţi în sectorul public. Astfel, modernizarea şi amplificarea programelor de reprofilare, precum şi a programelor de

[4] Numărul populaţiei ocupate nu conţine datele din sectorul întreprinderilor mici (conform clasificării regionale).
[5] Statistica regională pentru instituţiile finanţate din bugetul public, include şi cele cu aspect comercial (întreprinderi de stat cu diferit statut juridic). În ediţia precedentă a Revistei Economice Regionale, a fost indicată doar ponderea sectorului public, exceptând întreprinderile de stat.

stimulare adresată populației economic inactive vor contribui la maximizarea numărului de lucrători în sectorul real al economiei.

- Reformarea sectorului educaţional, care angajează circa 21% din forţa de muncă şi ocupă locul doi după industrie ca pondere, este necesară atât din punct de vedere cantitativ cât şi calitativ. Este evident, că numărul lucrătorilor din sector este excesiv raportat la realităţile demografice şi trebuie optimizat. În acelaşi timp, sistemul educaţional trebuie de racordat la realităţile economiei de piaţă, aici fiind oportună stabilirea relaţiilor de cooperare între instituţiile de învăţământ de pe ambele maluri ale Nistrului, pentru schimbul de experienţă şi de programe.

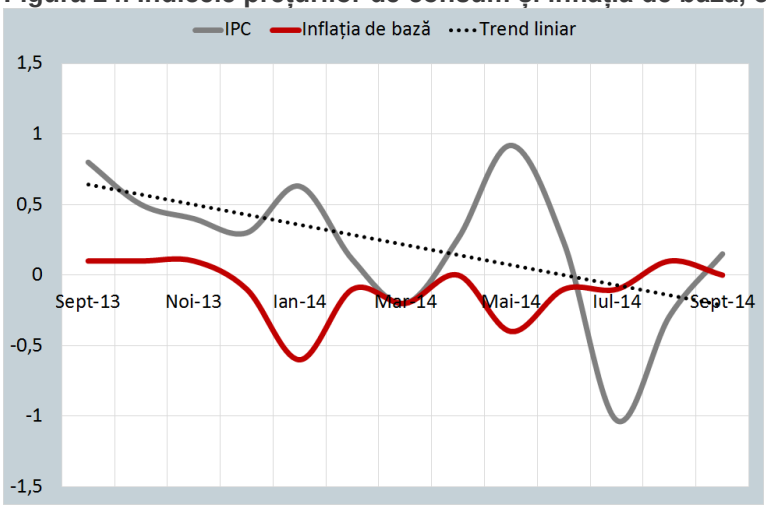
Capitolul 5. Prețuri și politica monetară

Încetinirea activității economice și răcirea consumului au alimentat riscul deflației din regiune, care implică efecte adverse asupra activității de creditare și investiții din cauza creșterii ratelor reale la credite. În pofida faptului că valutele principalilor parteneri comerciali ai regiunii s-au depreciat pe parcursul anului 2014, autoritatea monetară din regiune a continuat politica fixării cursului de schimb a „rublei transnistrene" la dolarul SUA, fapt ce afectează esențial competitivitatea producătorilor autohtoni pe piețele externe. Mai mult decât atât, „Banca Republicană Nistreană" a înăsprit și politica sa monetară, fapt ce ar putea inhiba și mai mult activitatea creditară a băncilor.

Balansând între inflație și deflație

Pe parcursul anului curent, indicele prețurilor de consum (IPC) a urmat o evoluție foarte volatilă, însă care s-a înscris într-un trend descendent. La finele trimestrului 3 din 2014, indicele anual al prețurilor de consum din regiunea transnistreană a constituit doar 0,2%, fiind impulsionat de majorarea prețurilor la unele servicii (servicii de educație pre-școlară: +9,8% și serviciile de uz casnic: +0,6%). Cu excepția acestor majorări de prețuri, în regiune a avut loc, de fapt, fenomenul deflației. Astfel, față de anul precedent, prețurile s-au redus pentru produsele alimentare (ex: crupe: -0,8%; ulei de floarea soarelui: -0,9%; miere: -3,2%) și pentru produsele nealimentare (produse de tutun: -0,8%; carburanți: -0,6%; medicamente: -0,4%; tehnică de calcul: -0,3%). Tendințele deflaționiste urmează să continue și în lunile următoare din cauza încetinirii creșterii economice, răcirii consumului, precum și a fixării „rublei transnistrene" la dolarul SUA pe fondul deprecierii valutelor naționale din principalele surse de importuri pentru regiune (Ucraina și Rusia).

Figura 14. Indicele prețurilor de consum și inflația de bază, creștere f-a-p, %

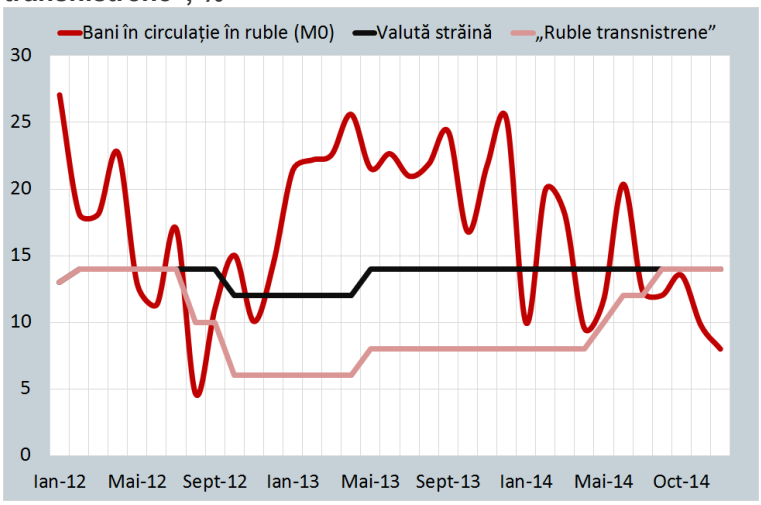

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Un factor suplimentar care a alimentat tendințele dezinflaționiste din regiune a fost politica monetar-valutară pro-ciclică promovată de „Banca Republicană Nistreană". Astfel, în pofida decelerării activității economice, a incertitudinii sporite și a pesimismului pronunțat în rândul antreprenorilor, autoritatea monetară, contrar logicii economice, a continuat înăsprirea politicii monetare. Astfel, norma rezervelor obligatorii pentru depozitele persoanelor juridice deținute de bănci în „ruble transnistrene" a fost majorată pe parcursul anului 2014 de la 8% la 14%. Totodată, norma rezervelor obligatorii pentru depozitele persoanelor fizice a fost majorată pe parcursul anului 2014 de la 10% la 14% pentru depozitele în valută străină și de la doar 2% la 10% pentru depozitele în „ruble transnistrene". Aceste măsuri au avut drept scop consolidarea stabilității și imunității sistemului bancar la eventualele șocuri economice, însă au obligat

băncile să „înghețe" volume mult mai mari de resurse în detrimentul activității de creditare. Drept rezultat, volumul banilor în circulație au cunoscut o tendință descendentă (figura 15).

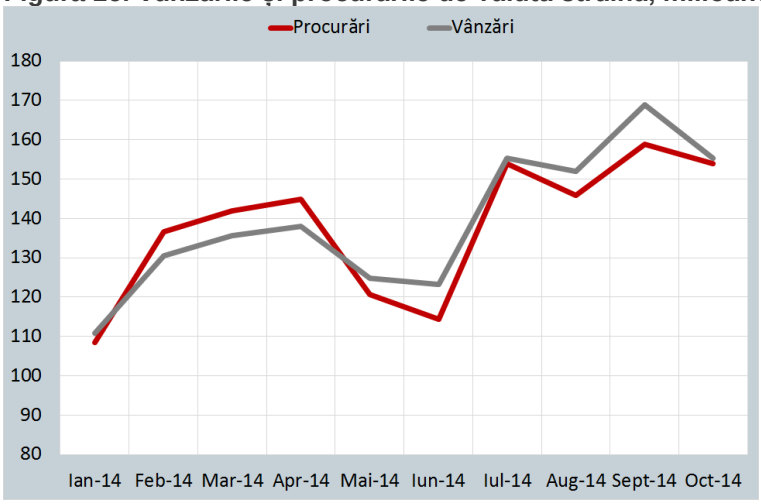
Figura 15. Volumul banilor în circulație, creștere f-a-p și normele rezervelor obligatorii pentru depozitele persoanelor juridice în valută străină și „ruble transnistrene", %

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Restricționarea politicii monetare a fost susținută și de o politică valutară de fixare în mod artificial a cursului de schimb al „rublei transnistrene" la dolarul SUA la nivelul de 11,1 „ruble" pentru un dolar. Pe fondul deprecierii valutelor principalilor parteneri comerciali ai regiunii (Rusia, Ucraina, Republica Moldova) față de dolarul SUA, menținerea administrativă a cursului de schimb subminează competitivitatea producătorilor autohtoni, atât pe pieţele externe, cât și pe cea internă. Totuși, trebuie să remarcăm o evoluție surprinzătoare pe piața valutară din regiune, conturată în a doua jumătate a anului curent când volumul vânzărilor de valută străină a început să depășească volumul de procurări. Probabil, acest fenomen a fost determinat de influxurile de valută din exporturile efectuate de Uzina Metalurgică Moldovenească, care și-a reluat activitatea în 2014, precum și de recepționarea noilor tranșe de suport financiar din partea Federației Ruse. Cert este că aceasta a oferit un anumit răgaz autorității monetare în fixarea „rublei transnistrene", spre deosebire de prima jumătate a anului când existau presiuni clar de depreciere a valutei (figura 16).

Figura 16. Vânzările și procurările de valută străină, milioane dolari SUA

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Previziuni și provocări pe termen scurt și mediu

- Menținerea cu orice preț a cursului de schimb al „rublei transnistrene” pe fondul tendințelor de depreciere a valutelor naționale din țările vecine nu poate dura la nesfârșit. Aceasta s-ar putea solda cu o depreciere rapidă a monedei din momentul în care autoritatea monetară nu va mai avea resursele necesare pentru a asigura fixarea cursului de schimb. Într-un context economici dificil, cu previziuni nefavorabile, fixarea „rublei transnistrene” față de dolarul SUA va necesita din ce în ce mai multe resurse, fapt ce va constitui o provocare majoră pentru „Banca Republicană Nistreană” în viitorul apropiat.
- Efectele unei politici monetare pro-ciclice nu pot fi benefice pentru economie. Înăsprirea politicii monetare prin intermediul unui mecanism atât de dur precum este norma rezervelor obligatorii, ar putea afecta negativ activitatea de creditare a băncilor comerciale. În acest context, problema accesului la creditele bancare de către întreprinderi, în special de cele mici și mijlocii, urmează să se agraveze în viitorul apropiat. Tendințele dezinflaționiste acutizează problema respectivă din cauza majorării ratelor reale a creditelor.

Recomandări de politici

- Deși politica de fixare a cursului de schimb al „rublei transnistrene” la dolarul SUA permite evitarea nervozităților nedorite pe piața valutară, care de regulă sunt asociate cu deprecierea monedelor naționale, aceasta necesită a fi regândită sub aspectul durabilității. „Banca Republicană Nistreană” ar trebui să asigure o depreciere graduală și controlată a „rublei transnistrene” pentru a spori competitivitatea producătorilor autohtoni și pentru a finanța, cel puțin parțial, deficitul de cont curent imens din regiune. Tendințele dezinflaționiste conturate în ultima perioadă, în paralel cu deprecierea valutelor naționale din țările vecine asigură un mediu economic, dar și politic, favorabil pentru o asemenea decizie. Atenționăm că menținerea cu orice preț a cursului de schimb nu este durabilă în contextul în care rezervele valutare din regiune nu acoperă nici măcar o lună de importuri (regula convențională este de minimum 4 luni de importuri consecutive), iar situația economică se înrăutățește.
- Politica monetară pro-ciclică implică riscuri imense, în special în contextul unui mediul economic dificil, atât pe intern, cât și pe extern. Pentru a asigura condițiile necesare pentru impulsionarea activității de creditare pentru întreprinderile mici și mijlocii, este necesară relaxarea politicii monetare. În acest sens, normele rezervelor obligatorii deținute de băncile comerciale ar trebui coborâte în mod gradual la nivelele de la începutul anului curent. Aceasta ar permite, pe de o parte, disponibilizarea resurselor suplimentare de către bănci, care ar putea fi canalizate în sectorul real, iar pe de altă parte, combaterea tendințelor dezinflaționiste și, în așa mod, diminuarea ratelor reale la credite.

Capitolul 6. Sistemul bancar

Sistemul bancar din regiunea transnistreană rămâne a fi unul dintre puținele sectoare ale economiei regionale în care se atestă o relativă stabilitate. Totuși, dacă, în termen scurt, sistemul rămâne a fi unul profitabil, cu un nivel suficient de capitalizare și relativ exces de lichidități, atunci, în termen lung, reziliența acestuia este expusă câtorva tendințe îngrijorătoare. În perioada analizată, a continuat decelerarea ritmului de creștere a activităților de creditare, iar volumul de depozite atrase s-a diminuat. Calitatea portofoliului a cunoscut o semnificativă înrăutățire, ceea ce s-a conturat atât în majorarea volumului și ratei creditelor neperformante, cât și majorarea semnificativă a reducerilor pentru pierderi la credite. În rezultatul unor schimbări instituționale care au avut loc la mijlocul acestui an, numărul băncilor din regiune s-a diminuat cu 1 unitate, managementul celei mai mari bănci din regiune preluând controlul asupra capitalului unei bănci de dimensiuni mai reduse, astfel contribuind și mai mult la accentuarea nivelului de concentrare a sistemului bancar din regiune.

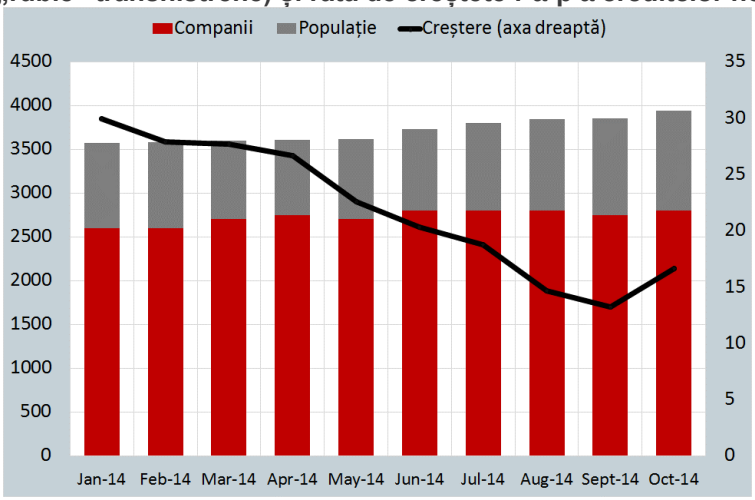
Analiza principalelor tendințe

Pe parcursul anului 2014, sistemul bancar din regiunea transnistreană s-a menținut relativ stabil, în pofida anumitor tendințe îngrijorătoare care ar putea submina această stabilitate în anul următor. Conform celor mai recente date, în primele 3 trimestre ale anului curent, capitalul total al sistemului bancar din regiune s-a comprimat cu 3% față de volumul înregistrat la începutul acestui an. Scăderea a fost cauzată de redistribuirea profitului și plata dividendelor. Totuși, nivelul înregistrat a rămas practic neschimbat față de aceeași perioadă a anului precedent, înregistrând o scădere de numai 0,5%. Deși volumul total al capitalului din regiune rămâne relativ stabil, structura acestuia a înregistrat schimbări datorate preluării controlului de către "Agroprombank" a capitalului băncii "Tirotex Bank", în urma căreia nivelul de concentrare a capitalului a crescut, ajungând la 47,1% pentru "Agroprombank".

Per total, sistemul rămâne în continuare suficient de capitalizat: nivelul de acoperire a depozitelor cu capital constituie 25,2%, iar suficiența capitalului ponderat la risc constituie 66,7% (circa 8,3 ori mai mare decât nivelul minim reglementat), ceea ce reprezintă cu 6,4 p.p. mai puțin decât nivelul de la începutul acestui an. Se păstrează în continuare și un nivel înalt de lichiditate, în Oct:14 creditele acopereau doar 70,5% din depozitele atrase, astfel menținându-se practic pe parcursul întregului an un potențial semnificativ, neexplorat al băncilor din regiune.

Pe fondul înrăutățirii situației economice din regiune, dar și în Rusia și Ucraina, se atestă o continuă decelerare a activității de creditare: dacă în prima jumătate de an volumul creditelor noi a crescut cu o rată medie de 26% f-a-p, atunci în perioada Jul-Oct:14, ritmul de creștere s-a redus până la 16% f-a-p, urmând un trend clar descendent (Figura 17). Cea mai mare parte a creditelor noi au fost acordate sectorului real al economiei, constituind 71,6% din total în primele 10 luni ale anului 2014. Creșterea volumului total al creditării s-a datorat exclusiv creditelor de consum acordate populației, care s-a majorat cu 25,9% f-a-p, pe când creditele acordate companiilor s-au diminuat cu 6,9% f-a-p, fiind afectate direct de instabilitatea situației economice din regiune.

Figura 17. Volumul creditelor noi acordate companiilor și populației (milioane „ruble" transnistrene) și rata de creștete f-a-p a creditelor noi (%)

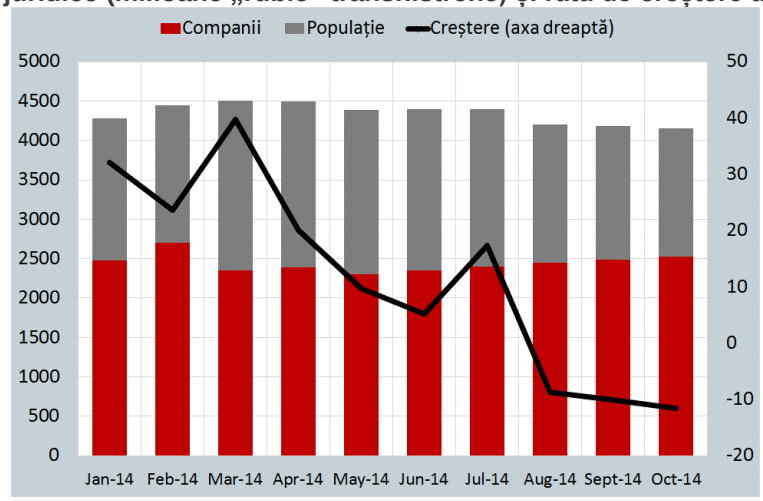

Sursa: „Banca Republicană Nistreană", estimările EXPERT-GRUP

Reducerea veniturilor populației și agenților economici au determinat reducerea volumului depozitelor bancare. Dacă în primele 4 luni ale anului volumul depozitelor a crescut în medie cu +30% f-a-p, în perioada mai-oct:14 rata medie de creștere a fost în jur de 0% f-a-p, iar în lunile august, septembrie și octombrie volumele depozitelor atrase s-a contractat. În linii generale, după 3 trimestre, volumul total al depozitelor s-a contractat cu 9% f-a-p și a stagnat față de începutul anului curent.

Micșorarea depozitelor s-a datorat în mare parte depozitelor atrase de la persoanele fizice, care s-au redus în primele 9 luni ale acestui an cu 9,5% față de începutul anului, pe când depozitele atrase de la persoanele juridice au cunoscut o ușoară creștere de +1,9%, în aceeași perioadă (Figura 18). Micșorarea volumului de depozite atrase de la persoanele fizice și, totodată, majorarea volumului de credite oferite aceluiași segment de clienți vorbesc despre înrăutățirea dinamică a puterii de cumpărare a populației din regiune.

Figura 18. Dinamica creșterii volumului de depozite ale persoanelor fizice și juridice (milioane „ruble" transnistrene) și rata de creștere a depozitelor f-a-p (%)

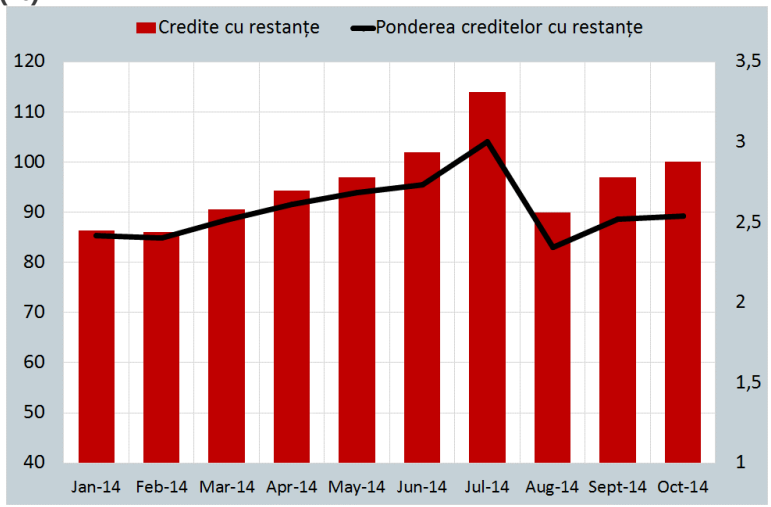

Sursa: „Banca Republicană Nistreană", estimările EXPERT-GRUP

Înrăutățirea situației financiare a companiilor și populației a contribuit la creșterea volumului creditelor restante. În primele 3 trimestre ale acestui an volumul creditelor cu plăți restante a depășit creșterea volumului creditelor noi acordate (123,1% față de 110,3%, față de începutul anului). În octombrie 2014, volumul creditelor restante din totalul creditelor acordate a constituit 2,5% (Figura 19). Înrăutățirea calității portofoliului s-a datorat în mare parte creditelor acordate persoanelor juridice, în cazul cărora

ponderea creditelor cu plăți restante s-a majorat cu +32,4% față de valoarea înregistrată la începutul acestui an. În cazul creditelor acordate persoanelor fizice, s-a înregistrat o creștere mai mică, dar totuși semnificativă de +9,3%.

Figura 19. Dinamica volumului de creditare și a volumului de credite cu restanțe (milioane „ruble" transnistrene) și a ponderii creditelor cu restanțe din total credite (%)

Sursa: „Banca Republicană Nistreană", estimările EXPERT-GRUP

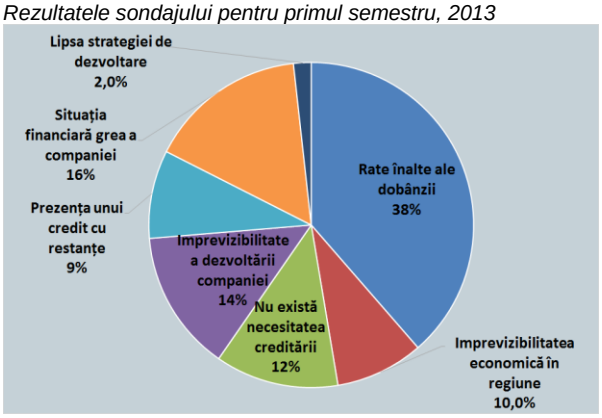
Ritmurile înalte de creștere a creditelor cu plăți restante s-a reflectat eventual și asupra calității întregului portofoliu de credite bancare. Ponderea creditelor neperformante a atins cota de 5,4%, iar volumul creditelor neperformante a crescut cu 14,8% mai mult decât nivelul înregistrat la începutul acestui an. Ca urmare a înrăutățirii calității portofoliului, băncile din regiune au fost nevoite să majoreze volumul reducerilor pentru pierderi la credite, care a cunoscut o creștere de +34,1% față de începutul acestui an. Respectiv, un volum mai mare de resurse bancare au fost „înghețate", cu efecte adverse asupra activității creditare ulterioare.

Înrăutățirea calității portofoliului se datorează, în mare parte, diminuării veniturilor companiilor, afectate atât de reducerea puterii de cumpărare a populației, cât și de neonorarea obligațiilor unora dintre furnizorii din Ucraina a companiilor din regiune. Conform rezultatelor unui chestionar efectuat în baza răspunsurilor a 40 dintre cele mai mari întreprinderi industriale din regiunea transnistreană, 70% dintre respondenți au indicat că situația instabilă din Ucraina a afectat direct, negativ activitatea companiilor acestora.

Pe fondul înrăutățirii calității portofoliului, diminuării volumului de depozite atrase și decelerării activității de creditare, marja bancară s-a menținut relativ înaltă. La data de 1 octombrie 2014, aceasta a constituit 11,1 p.p., fiind de circa 3 ori mai mare față de nivelul optimal. Aceasta s-a datorat majorării ratelor dobânzilor la unele credite bancare, fapt ce a afectat și mai mult accesibilitatea creditelor pentru sectorul real. Conform rezultatelor chestionarului în rândul a 40 de manageri a celor mai importante companii din regiune (menționat anterior), în prima jumătate a anului curent, ratele înalte la dobânzile bancare sunt factorul cel mai important care împiedică cel puțin 39% din întreprinderile chestionate în contractarea creditelor bancare (Figura 20). Un alt factor este imprevizibilitatea economică din regiune: fiecare a cincea companie din regiune ezită în contractarea unui credit bancar din acest motiv.

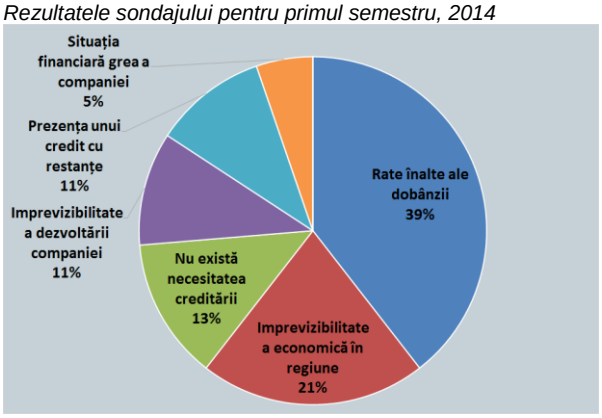
Figura 20. Factorii care împiedică accesibilitatea creditelor bancare pentru companiile din regiunea transnistreană, sondaj petrecut în prima jumătate a anului curent

Rezultatele sondajului pentru primul semestru, 2013

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

Rezultatele sondajului pentru primul semestru, 2014

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

Creșterea instabilității economice în regiune a fost principalul factor care a afectata accesul companiilor la creditele bancare. Dacă în prima jumătate a anului 2013 doar 10% au invocat imprevizibilitatea economică în regiune drept una din barierele majore pentru accesul creditelor bancare, în 2014 această pondere s-a dublat, constituind 21% din numărul managerilor intervievați. Aceasta denotă vulnerabilitatea companiilor și băncilor la răcirea cererii interne și externe din regiune, precum și nivelul înalt de incertitudine care alimentează reticența companiilor de demara proiecte investiționale în regiune și reticența băncilor de a finanța asemenea proiecte în actualele condiții economice.

Provocări și prognoze pe termen scurt și mediu

- Izolarea sistemului bancar de restul țării se va reflecta și mai mult asupra activității băncilor din regiunea transnistreană în contextul unei vizibile intensificări a activităților interbancare pe parcursul ultimelor luni. Finanțarea curentă este una dintre provocările pe termen scurt cu care deja se confruntă sistemul și o oportunitate financiară neexplorată, în contextul izolării regiunii.
- Înrăutățirea cu pași rapizi a calității portofoliului de credite creează atât provocări în fața proceselor de colectare a creditelor neperformante, cât și presiuni asupra bugetelor băncilor, care sunt deja nevoite să majoreze semnificativ volumul reducerilor pentru pierderi la credite.
- Una dintre problemele cu care continuă să se confrunte sistemul bancar transnistrean ține de nivelul înalt de concentrare a activelor. După preluarea controlului activelor “Tirotex Bank” de către „Agroprombank”, numărul instituțiilor din sistem s-a redus de la 7 la 6 bănci, contribuind la creșterea nivelului de concentrare în sector, în detrimentul concurenței.
- În anul 2015, volumele de creditare ar putea stagna, iar calitatea portofoliilor bancare ar putea să se înrăutățească. Principalele cauze în acest sens țin de înrăutățirea situației economice din regiune, reticența populației de a consuma și a firmelor de a învesti, precum și selecția adversă a băncilor în contextul condițiilor economice interne și externe incerte.

Recomandări de politici

- Cererea pentru creditele bancare în regiune este foarte mare. Potrivit sondajului, doar 13% dintre companiile intervievate au declarat că nu au nevoie de creditare bancară. Respectiv, regiunea transnistreană dispune de un potențial de creditare semnificativ și, deocamdată neexplorat, în mare parte datorită costului înalt al creditelor. Acesta poate fi explorat dacă autoritățile și băncile din regiune vor urma 3 priorități majore: (i) intensificarea concurenței din sector, prin eliminarea barierelor de intrare și sporirea transparenței activității bancare; (ii) armonizarea principiilor de reglementare și a normelor prudențiale din sector cu cele de pe malul drept al Nistrului - fapt ce va soluționa problema izolării și nerecunoașterii sistemului bancar din regiune și, respectiv, va spori accesul băncilor la resurse suplimentare și va impulsiona creditarea; (iii) fortificarea procedurilor interne din cadrul băncilor, cu prioritatea pe guvernanța corporativă, evaluarea capacității de plată

a actualilor și potențialilor debitori și dezvoltarea procedurilor de colectare și restructurare a creditelor neperformante.

- Creșterea ponderii creditelor neperformante în portofoliile băncilor, tendință conturată în 2014 și care urmează să continue și în 2015, determină necesitatea tot mai stringentă de a fortifica procedurile interne ale băncilor. În vederea prevenirii acumulării creditelor neperformante, băncile au nevoie de fortificarea proceselor de evaluare a potențialilor debitori (ex: analiza probabilității de faliment, analiza mai amănunțită a planurilor de afaceri și a stabilității financiare a potențialilor debitori). Totodată, pentru a asigura o restructurare mai rapidă a creditelor neperformante, băncile trebuie să eficientizeze procesele de colectare a creditelor neperformante.

Capitolul 7. Sectorul extern

Economia regiunii depinde în mod crucial de pieţele externe, atât din punct de vedere a pieţelor de desfacere, în special pentru produsele industriale (piaţa UE), cât şi din punct de vedere a importurilor de resurse energetice, materii prime şi produse de larg consum (piaţa CSI). Dacă anul 2014 a demonstrat care sunt beneficiile acestei dependenţe de piaţa externă, anul 2015 şi în special anul 2016 urmează să denote care sunt costurile acestei expuneri. Astfel, în 2014, în pofida înrăutăţirii situaţiei economice interne, exporturile au crescut impresionant în urma relansării activităţii Uzinei Metalurgice Moldoveneşti, care asigură circa o treime din total exporturi şi pentru care principala piaţă de desfacere este Uniunea Europeană. În acelaşi timp, odată cu înrăutăţirea situaţiei economice din Ucraina şi Federaţia Rusă şi deprecierea monedelor naţionale din aceste ţări, în paralel cu temperarea ritmurilor de creştere a exporturilor spre UE, urmează să contribuie la răcirea activităţii de export şi a economiei în general. Riscuri suplimentare derivă din denunţarea de către autorităţile din regiune a Acordului de Asociere cu UE, fapt ce ar putea rezulta în pierderea în 2016 a celei mai importante pieţe de desfacere pentru companiile din regiune şi autoizolarea economică a acesteia.

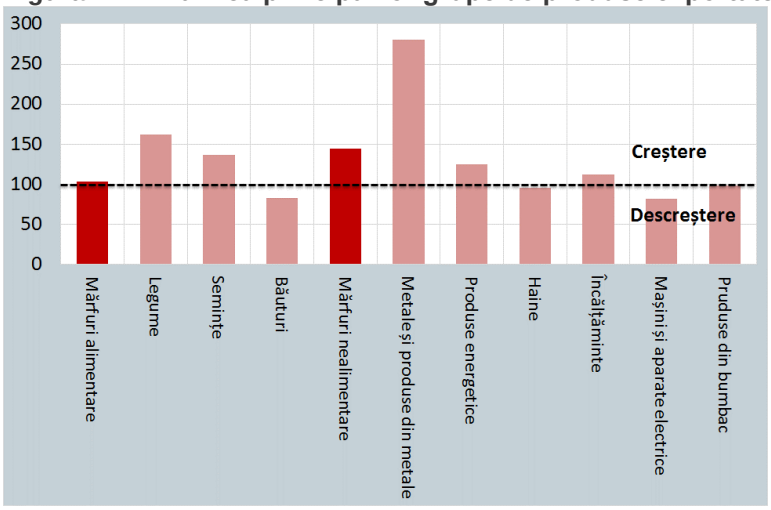
Analiza principalelor tendinţe

Reducerea cererii interne în paralel cu reluarea activităţii Uzinei Metalurgice Moldoveneşti pe parcursul anului 2014 a permis creşterea exporturilor cu ritmuri superioare creşterii importurilor. În perioada Ian-Oct:14, volumul exporturilor din regiunea transnistreană a constituit 623,3 milioane dolari SUA[6], fiind cu 37,3% mai mare f-a-p. În acelaşi timp, importurile au fost de 1347,4 milioane dolari SUA, avansând cu doar 5,8% f-a-p. Drept rezultat, s-a redus marginal şi dezechilibrul comercial: gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a crescut până la 46,3%, faţă de 35,6% în Ian-Oct:13.

Creşterea fulminantă a exporturilor din 2014 este una temporară, fiind determinată de compensarea pierderilor cauzate de sistarea activităţii Uzinei Metalurgice Moldoveneşti din anul precedent. Avansul exporturilor din 2014 a fost determinat de creşterea vânzărilor peste hotare de produse din metale (de 2,8 ori în Ian-Oct:14 f-a-p), care constituie o treime din totalul exporturilor, fiind şi cea mai importantă categorie de produse exportate de companiile din regiune. Exporturile au mai fost impulsionate de livrările de energie electrică pe malul drept al Nistrului: exporturile totale de resurse energetice, care constituie circa 23% din total exporturi, au crescut cu 24,6% în Ian-Oct:14 f-a-p. Atât industria metalurgică, cât şi cea energetică, au înregistrat creşterii compensatorii, având în vedere că anul trecut acestea s-au comprimat esenţial: în Ian-Oct:13, exporturile de produse din metale s-au redus cu 57,3%, iar cele de produse energetice – cu 28,4% f-a-p. Prin urmare, peste jumătate din exporturile din 2014 au crescut graţie bazei de comparaţie foarte mici, iar în 2015 acestea urmează să stagneze. Graţie condiţiilor climaterice favorabile au crescut şi exporturile de legume (+61,6% f-a-p) şi seminţe (+36,2% f-a-p). Totuşi, şi aceste evoluţii sunt temporare având în vedere înrăutăţirea prognozată a condiţiilor climaterice în 2015 şi a reducerii preţurilor la produsele agroalimentare la bursele regionale. În acelaşi timp, din cauza răcirii cererii externe, au scăzut exporturile de haine (-4,3% f-a-p), materiale din bumbac (-1,4% f-a-p) şi maşini şi aparate electrice (-18,2% f-a-p).

[6] Totuşi, dacă excludem vânzările de pe malul stâng pe malul drept al Nistrului (preponderent energie electrică) care nu pot fi considerate de jure în calitate de exporturi, volumul total al exporturilor în Ian-Oct:14 a constitui circa 381 milioane dolari SUA.

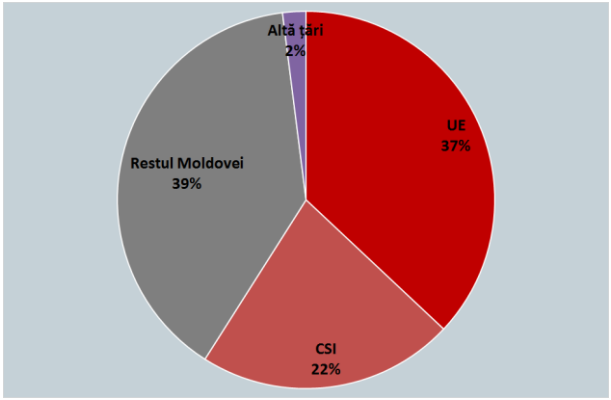
Figura 21. Dinamica principalilor grupe de produse exportate în Ian-Oct:14, f-a-p, %

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

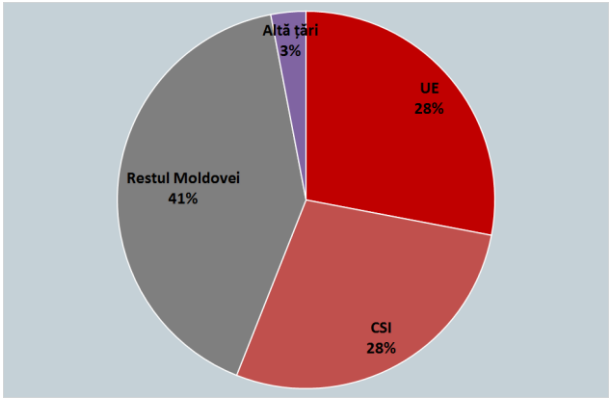
Creșterea exporturilor din 2014 a fost determinată de livrările pe piața Uniunii Europene, care și-a consolidat poziția de principal partener comercial al companiilor din regiunea transnistreană. Cea mai mare contribuție la creșterea exporturilor în Ian-Oct:14 le-a avut creșterea fulminantă a exporturilor în România (de 2,4 ori f-a-p) și Polonia (de 5,7 ori f-a-p), care dețin o pondere cumulativă de 22,3% din volumul total al exporturilor. Majoritatea acestor vânzări s-au datorat reluării activității Uzinei Metalurgice Moldovenești care asigura circa o treime din exporturile regiunii și principala piață a căreia este cea a Uniunii Europene. Drept rezultat, ponderea UE în total exporturi a crescut de la 28% în Ian-Oct:13 la 37% în Ian-Oct:14, în timp ce ponderea CSI (fără livrările pe malul drept al Nistrului) a diminuat de la 28% la 22%, în aceeași perioadă de timp (figura 22 și figura 23). Este important de menționat că dacă excludem vânzările (preponderent de energie electrică) spre malul drept al Nistrului, care nu pot fi considerate drept exporturi de jure, ponderea UE în total exporturi din regiunea transnistreană, în Ian-Oct:14 a constituit 61%, în creștere față de anul precedent (48%), fiind cea mai importantă piață de desfacere pentru companiile din regiune.

Figura 22. Structura exporturilor din regiunea transnistreană în 2014

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Figura 23. Structura exporturilor din regiunea transnistreană în 2013

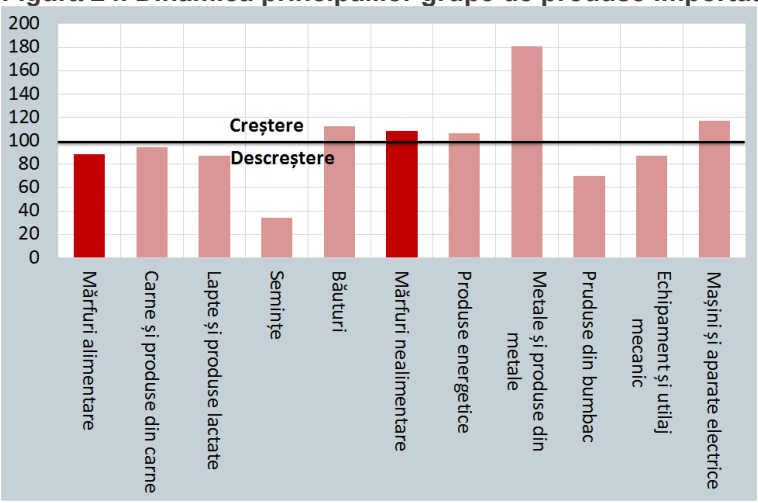

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Dinamica importurilor reflectă temperarea activității economice din regiune, pe fondul răcirii consumului populației și a apetitului companiilor pentru investiții. În Ian-Oct:14, volumul total al importurilor a crescut cu doar 5,8% f-a-p, fiind determinat de creșterea importurilor de inputurile necesare pentru industria metalurgică. Astfel, importurile de metale și produse din metale au crescut, în aceeași perioadă, cu 81%, iar importurile de resurse energetice – cu 6,5% f-a-p. În același timp, din cauza răcirii consumului, importurile de produse alimentare s-au redus cu 11,3%, în special în urma reducerii importurilor de carne și produse din carne (-5,7% f-a-p) și produse lactate (-12,7% f-a-p). Totodată,

reducerea exporturilor de produse textile și bumbac, au redus și cererea pentru materii prime din partea companiilor respective (importurile de bumbac și produse din bumbac s-au redus cu 30% f-a-p).

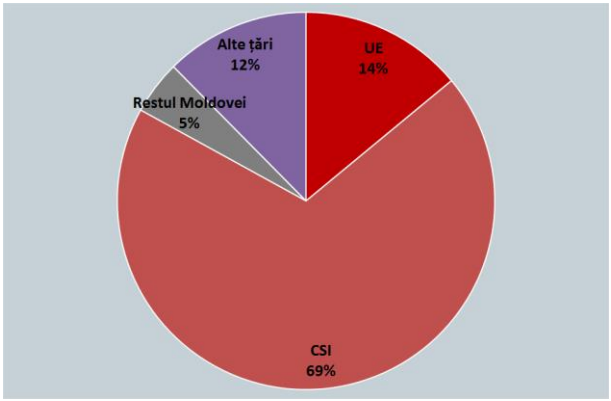
Figura 24. Dinamica principalilor grupe de produse importate în Ian-Oct:14, f-a-p, %

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

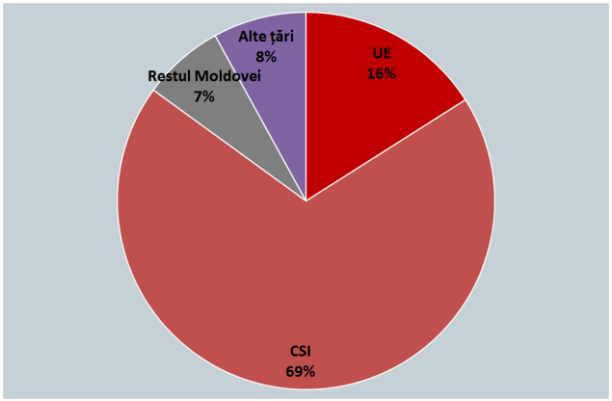
Dacă din punct de vedere al exporturilor regiunea transnistreană este dependentă preponderent de piața UE, din punct de vedere al importurilor, piața CSI joacă un rol mult mai semnificativ. În Ian-Oct:14, ponderea importurilor din CSI a constituit 69%, la fel ca și în aceeași perioadă a anului precedent. Cauza dependenței atât de acute de CSI ține de importurile de resurse energetice din Federația Rusă, care constituie circa 45% din volumul total de importuri. Astfel, odată cu revigorarea activității industriei metalurgice, au crescut și importurile din Federația Rusă cu 15% f-a-p. Totodată, pe fondul crizei economice și de securitate din Ucraina, precum și odată cu înăsprirea controalelor de la perimetrul transnistrean al frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina, au scăzut importurile din Ucraina cu circa 26% f-a-p. Aceasta scădere are la bază și răcirea cererii interne și creșterea impedimentelor pentru activitatea întreprinderilor mici și mijlocii care au fost afectate esențial de criza din Ucraina.

Figura 25. Structura importurilor în regiunea transnistreană în 2014

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Figura 26. Structura importurilor în regiunea transnistreană în 2013

Sursa: „Banca Republicană Nistreană"

Prognoze și provocări pe termen scurt și mediu

- În 2015 activitatea de export urmează să înregistreze o dinamiză mai puțin impresionantă decât în 2014, cu o creștere de circa 3-5% pe fondul cererii externe fragile. Cauza majoră ține de recesiunea economică anticipată pentru Rusia și Ucraina în 2015, precum și recuperarea lentă a economiilor din Uniunea Europeană. În plus, condițiile climaterice mai puțin favorabile pentru anul 2015, în paralel cu reducerea indicilor prețurilor de la bursele internaționale pentru produsele

agroalimentare urmează să afecteze negativ și exporturile de produse agroalimentare. Totodată, volumul importurilor ar putea stagna în 2015, pe fondul anticipărilor privind răcirea consumului și încetinirea activității de export.

- O provocare fundamentală rămâne deficitul imens de cont curent, care constituie circa 90% din Produsul Intern Brut al regiunii. Principala sursă a acestor dezechilibre derivă din comerțul cu țările CSI și, în particular, din importurile de resurse energetice din Federația Rusă. Astfel, comerțul cu Federația Rusă creează circa 75% din deficitul total de cont curent. În același timp, în raport cu Uniunea Europeană, regiunea înregistrează un surplus de cont curent. În așa mod, comerțul cu UE contribuie la compensarea parțială a dezechilibrelor macroeconomice din regiune. Cu toate acestea, exporturile nu acoperă nici măcar jumătate din volumul total al importurilor, cauzând un deficit de cont curent imens. Acesta ar fi imposibil de menținut fără suportul direct sau indirect al Federației Ruse cel puțin pe 3 filiere: (i) suportul financiar direct; (ii) subvențiile energetice; (iii) susținerea stabilității „rublei transnistrene".
- În contextul acutizării situației economice din Rusia scad și posibilitățile financiare din această țară, având în vedere și necesarul de finanțare pentru regiunea Crimeea. Prin urmare, pe termen lung, există riscul diminuării suportului suportul financiar din partea Federației Ruse, fapt ce pune în pericol stabilitatea macroeconomică din regiune. Problema este acutizată și de necesitățile de finanțare din regiune aflate în permanentă creștere, pe fondul inflației, creșterii nivelului de îmbătrânire a populației și îngustării bazei impozabile. Un alt risc în acest sens, care s-a conturat în 2014, ține de deprecierea rublei rusești față de dolarul SUA și față de „rubla transnistreană". La data de 31 octombrie 2014, 1 rublă rusească era echivalentă, în regiune, cu 0,25 „ruble transnistrene", depreciindu-se cu circa 30% față de aceeași perioadă a anului precedent. Aceasta erodează volumul susținerii financiare din partea Federației Ruse cu impact negativ asupra finanțării sectorului bugetar din regiune și explică creșterea reținerilor salariale din sectorul bugetar din anul curent (capitolul „Cererea internă").
- Denunțarea în continuare a Acordului de Asociere cu UE reprezintă un alt risc major pentru stabilitatea macroeconomică și socială din regiune. Cauza este că neimplementarea prevederilor Acordului va obliga UE să anuleze regimul Preferințelor Comerciale Autonome pentru companiile din regiunea transnistreană și să aplică taxe vamale la importul produselor fabricate în această regiune. Aceasta ar scumpi majoritatea exporturilor regiunii în UE cu circa 12%-17%, în funcție de categoria de produs, afectând esențial competitivitatea companiilor pe piața comunitară. Pe lângă aplicarea barierelor tarifare, vor fi instituite și bariere non-tarifare pe piața UE, în special sub forma standardelor de calitate. Prin urmare, denunțarea Acordului de Asociere va contribui la auto-izolarea economică a regiunii, cu pierderea celei mai importante piețe de desfacere pentru companiile transnistrene.

Recomandări de politici

- Autoritățile de la Tiraspol împreună cu companiile din regiune trebuie să găsească un compromis Pareto optimal dintre interesele economice care sugerează menținerea pieței UE și cele (geo)politice de apropiere de Federația Rusă. Ignorarea intereselor economice ar putea conduce la pierderea celei mai importante piețe de desfacere pentru regiune și, respectiv, ar compromite eforturile de până acum a companiilor de majora prezența și a se menține pe piața respectivă. În același timp, piața Federației Ruse și chiar întreaga piață CSI, nu vor putea substitui piața comunitară din cauza dimensiunilor mult mai mici, agravării situației economice din Rusia și Ucraina, deprecierii valutelor naționale ale acestor state și a specificului total diferit al cererii. Compromisul dintre interesele economice și cele politice ar putea fi găsit în rezultatul abordării tehnocratice și, respectiv, depolitizate a implementării prevederilor Acordului de Asociere cu UE.
- Abordarea tehnocratică a implementării Acordului de Asociere cu UE presupune, în primul rând, faptul că autoritățile din regiune pot menține strânse legături cu Federația Rusă și, în același timp, să colaboreze cu autoritățile de la Chișinău pe marginea celor mai importante dimensiuni tehnice ale Acordului. Aceasta ține de adoptarea standardelor comunitare, modernizarea infrastructurii calității, respectarea și verificarea regulilor de origine a mărfurilor,

armonizarea sistemelor fiscale și statistice, creșterea transparenței schemelor de ajutor de stat acordat companiilor etc.

- Autoritățile de la Chișinău trebuie să utilizeze pârghii motivaționale pentru a stimula interesul companiilor și autorităților de la Tiraspol pentru implementarea Acordului de Asociere cu UE. În acest sens, este necesar de stimulat nivelul de informare a populației, companiilor și autorităților din regiune despre prevederile Acordului de Asociere, de facilitat dialogul tehnocratic dintre autoritățile de pe ambele maluri ale Nistrului, precum și de asigurat un proces simplu și transparent de obținere de către companii a licențelor de export (dacă condițiile legale sunt respectate de companii).

Despre EXPERT-GRUP

CINE SUNTEM

Expert-Grup este o organizaţie neguvernamentală și non-profit specializată în cercetări economice și de politici publice. Expert-Grup nu reprezintă interese economice, corporative sau politice. Fiind o organizaţie independentă, Expert-Grup este o reflecţie a idealurilor împărtăşite de tinerii intelectuali moldoveni care au creat instituţia cu scopul de a contribui la dezvoltarea Moldovei. Alături de alte tipuri de organizaţii din societatea civilă moldovenească, Expert-Grup se poziționează ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic.

ACTIVITĂŢILE NOASTRE

Activităţile noastre de bază sunt analiza și previziunile economice și cercetările în domeniul politicilor publice. În acest vast areal de cercetare, noi oferim o gamă diversificată de produse și servicii analitice, ajutându-i pe beneficiarii noştri să ia decizii care să susţină traiectoria de dezvoltare a Moldovei. Competența noastră esenţială constă în aptitudinea de a oferi cercetări profesioniste, obiective și de înaltă calitate în următoarele domenii:

- Analize și previziuni macroeconomice;
- Economie politică;
- Finanţe publice;
- Dezvoltarea umană și eradicarea sărăciei;
- Piaţa muncii și comportamentul consumatorilor;
- Comerţul extern;
- Pieţele financiare;
- Economia integrării europene;
- Analiza economică la nivel de sector;
- Dezvoltarea economică regională și locală;
- Energia și economia mediului.

PARTENERI ȘI DONATORI

În perioada anilor 2006–2014 Expert-Grup a implementat mai mult de 70 proiecte de cercetare și advocacy în diferite domenii legate de cercetări economice și de politici publice. Mai mult de 100 experţi afiliați și neafiliați instituţiei, atât din Moldova, cât și din alte ţări, au fost implicaţi în aceste proiecte. Am lucrat cu asemenea donatori ca Fundaţia Soros-Moldova, Fundaţia Est-Europeană, Fundaţia Konrad Adenauer, Balkan Trust for Democracy, Black Sea Trust, Fundaţia Friedrich Ebert, PNUD Moldova, UNICEF, Comisia Europeană, Consiliul Europei, Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Agenţia Elveţiană pentru Cooperare Internaţională, Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internaţională, Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. În anii 2010 și 2012 Expert-Grup a fost selectat în calitate de membru al Consiliului Naţional pentru Participare. Începând cu anul 2008 Expert-Grup este membru al Asociaţiei de Politici pentru o Societate Deschisă – o reţea internaţională ce întruneşte 56 de centre analitice din ţări din toată Europa.